

S R Đ

Br. 7.

Dubrovnik 16 Aprila 1902.

God. I.

УЗДИСАЈ.

(iz rukopisâ jednog staroga Dubrovčanina).

Oh ljubavi nevina
Dokle ćeš me goniti!
Ja sam djeva jedina,
Što te ne sm'jem otkriti
 Drugomu nikada
 Za života nikada!!

Zaludu mi bogovi
Mirne dane dovode,
Kad mi str'jela ljubovi
Srce gorko probode;
 Srce mi nevino,
 U cvijetu nevino!!

U razvitku mladosti
Kad su druge vesele,
A moje su radosti
Tužnoj danas uvele
 Za tobom, ljubezni
 Dragi, mili ljubezni!

Tajnu ovu ne mogu
Nego tebi javiti,
Te se kunem ja Bogu,
Da te hoću ljubiti
 Žalosna do smrti
 Ah jednoga do smrti!!

Moje srce ub'jeno
Do konca će tužiti,
Da te ljubim iskreno
Ne sm'jem nikom javiti
Nesretna djevica
Ja jedina djevica!!

S ovog sv'jeta otiću
S ovom ranom nevina,
Na rastanku otkriću
Da me goni sudbina
Ljubavi žalosna,
Ja za tobom žalosna!!

U Dubrovniku 1849.

Stevo Petrović Crnogorac.¹⁾

¹⁾ Ovaj Crnogorac, ogranak Vis. Kneževskoga Crnogorskoga Doma, bješe se radi zdravlja sklonio onda u Dubrovnik; i ovdje s onadašnjom dubrovačkom omladinom a sadašnjem starcima prijatelevao. Kažu da je kasnije junački poginuo na Grahovu 1858.

ОГЛЕДАЛО.

Alphonse Daudet

На Сјевер, на обале Њемена, дође једна мала петнаестогодишња креолкиња, бијела и ружичаста као бадемов цвијет. Донио је овамо вјетар љубави из земље, гдје живе колибри. На њезином острву говорили су јој: »Не иди! Хладно је тамо на континенту. И умријећеш од зиме!« — Али она није вјеровала да има зиме, и није знала шта је хладно, осим кад је пила полузамрзли шербет од цитроне, шећера и амбре. И била је заљубљена, па није жалила умријети... Па сада ето гдје доплови горе тамо у магловите крајеве Њемена, носећи своје лепезе, своје љуљачке, своје танке и провидне застираче, које у њеној отаџбини служе мјесто окана, да се сачувају од буба мустика што убадају. Носила је још и кафез са златнијем решеткама, који је био пун тица из њезине земље.

И када је видио чича Сјевер да му долази овај цвијетак са острва, што му га шаље Југ у једном сунчевом зраку, његово се срце ражали, и знајући да ће та дјевојчица са свима својијем колибрима бити само залогај његовој зими, он брзо запали своје огромно жуто сунце и обуче се у љето да прими путнике... Креолкиња се преварила: она је мислила да ова врућина на Сјеверу, која бјеше брутална и тешка, дуго траје, и да је оно црно зеленило сјевера стално и вјечито зеленило прољећа, — па објесивши своје љуљачке у дну парка између двије јеле, по цио дан махала се лепезом и сједила у саланџацима.

— Та на Сјеверу је врло топло, рече она са осмјејком. Но једна је ствар међу тијем мучила неизвјесношћу. Зашто у овом чудном крају нема никако тераца? На што им ови чврсти зидови, ови ћилимови, ово зашупкавање свијех отвора на вратима и прозорима? На што ће им ове огромне пећи од савата, ове гомиле дрва за гориво, што су нагонили у двориштима, и оне коже од плавијех лисица, и они двоструки плаштови, и оне бунде што леже у дну ормарá. На што им то све служи?... Јадно дијете, она ће то све скоро да сазна.

Једно јутро, иза сна, малу Креолкињу обузе силно дрхтање. Сунце бјеше ишчезло, и са неба црног и спуштеног, које у ноћи регби да се примакло земљи, пада у пахуљицама неки плиш бијел и миран као са стабала памука... Зима, зима. Вјетар звижди и чује се како пећи рчу. А у великијем кафезина са позлаћенијем решеткама не цвркућу више мали колибри. Њихова крилца модра, ружичаста, боје као рубин, или боје зелене као море, стоје савијена и немочична; обузима човјека сажалење, кад их види гдје се гуре једно уз друго, згрчени и наострешени од студени, са онијем танкијем кљунцима и очима једва колико главе од чиоде. А тамо, у дну парка, чаланци, љуљачке, дршћу пуне мрза, и гране од јеле стоје упредене у стаклене конце... Малој је креолкињи студено, и она више не ће да излази.

И укључена, покрај ватре, као једна од њезинијех птица, она проводи вријеме гледајући пламен, и сунча се у својијем успоменама. У великом сјајном и распаљеном камину она види цијелу своју отаџбину: широке обале пуне сунца и са мркијем шећером, што тече из трсака, и кукурузно зрње, гдје се таласа у позлаћеној прашини; затијем почивке послје подне, свијетле завјесе, асуре од сламе, вечери пуне звијезда, ватрене мухе, милионе златнијех крилаца што зује око цвјетова и у танкијем провиднијем засторима на прозорима, што их чувају од буба мустика.

И док она тако снијева пред пламеном, дани пролазе, постајући све краћи, све мрачнији. Сваког јутра она диже из кафеза по једног мртвог колибра. Наскоро остадоше их само два, као двије зелене пернате пахуљице, два прхора наострешена један уз другог, у једном кошку кафеза.

И то јутро мала клеолкиња није могла да се дигне. Као она лађица са једнијем једром, ухваћена одасвуд у тешки лед Сјевера, тако она бјеше ухваћена у студен, која је умртвљавала. У соби је мрачно и тужно. Мраз је ставио на прозор густ застор од тамне свиле. Град изгледа мртав а по мирнијем улицама чула се парна машина за чишћење од снијега како звижди ко да јадикuje. И креолка, да олакша себи, спаљивала је, лежећи у кревету, сламку по сламку из своје лепенезе да осветли таму, и огледала се у огледалу што га бјеше донијела

из отаџбине и што бјеше окићено великијем индијскијем перјем.

А зимски дани пролажаху све краћи и мрачнији. И у чипкастијем завјесама од кревета мала је креолкиња чезнула и очајавала. И што је нај већма растуживало, то је што није могла са кревета да догледа ватру. Чинило јој се као да је још једном изгубила своју отаџбину. И с времена на вријеме питала је: »Има ли ватре у соби?« — »Има, дијете моје, има. Зар не чујеш како зврчи дрво и како пуцају сржеви боровине. Али, ах! шта је теби? Шта је теби?..« И она би се нагнула, по пламен бјеше далеко од ње и није могла да га догледа, а то је бацало у очајање. Тако једне вечери, док је она лежала замисљена и блиједа, са главом положеном на крајеве јастука и очима окренутијем вјечито према оном лијепом невидљивом пламену, њен пријатељ приђе и узме једно огледало што бјеше у кревету: »Хоћеш ли да видиш ватру, драга... Е па чекај...« И клекнувши пред камин он покуша да јој огледалом пошље рефлекат магијског пламена: »Можеш ли да га видиш?« — Не, не видим ништа. — »А сад?« — Не, још не... И затијем, наједном, када јој на лице паде читав млаз свјетлости и просу се по образима, рече: Ох, видим га!.. и креолкиња сва радосна, умрије смијући се, са два мала пламена у дну очију.

Дубровник

с францеског

Ђиво.

О Алфонсу Додеу. — Књижевни успјех Додеов, један је од најеклатантнијих успјеха, које смо икад видјели. То је било занијети све и свакога. И оне који хоће суза и оне који хоће духа, оне који су заљубљени у изванредности и који чезну за модерношћу, и оне обичне, и оне рафиниране, и жене, и pjesнике, и натуралисте и стилисте, све је њих Доде очарао; јер он има онај чар, кога је исто тако тешко дефинисати у једном умјетничком дјелу, као што га је тешко дефинисати на једном лицу лијепе жене, чар који није празна ријеч, јер га немају ни многи велики писци. Тај чар, то је свакако нешто, што се не подудара са онима, који одвећ обрађују своја дјела и чије су врлине одвећ произвољне: тако тај чар се никад не

налази у шефова појединијех књижевнијех школа. Јер треба знати да тај чар долази само од срца, које се лако узбуђује и које се не боји да то покаже. Не треба га, дакле, ни тражити у онијех, којима је занат да цртају само окорјелу и бруталну реалност, и који афектавају да им је стало само за спољашњи свијет и за пластику ствари. — Овај чар, какав је да је, он је врлина и снага Додеова. Додајте још томе да је његов таленат збиља тако богато сложен да у њему врло разнолики људи могу да нађу свој дио. Додеова је оригиналност у томе да врло уско сједињује опсервацију и фантазију, да у ономе што је истинито одлучи оно што је невјероватно и чудно, да задовољи у исто вријеме и читаоце Шербилејеве и читаоце Золине, да пише романе, који су у исти мах и реалистични и романтични и који само зато изгледају романтични, јер су веома искрено и веома дубоко реалистични.

Истина, фантазија, духовитост, њежност, веселост, меланхолија, дакле врло много разнијех ствари, свега тога има и у малијем причама Додеовијем као и у романима. И ето зато ми се свиђа да је таленат Додеов много теже дефинисати него таленат браће Гонкура или таленат Золин. Они имају сваки своју главну осебину, коју је лако распознати. Тако прама нервозности браће Гонкура и према њиховој страсти за модерношћу, можемо да нађемо кључ за многе ствари у њима. Не би било тешко да исто тако дефинишемо Зољу: показали бисмо да је то пјесник на свој начин, пјесник песимиста и фаталиста, говорили бисмо о његовој бруталној суморности и тешкој спорости. Кад би требало, ми бисмо карактерисали Зољу и Гонкуре по њиховијем манама, по њиховијем претјераностима, које су врло интересантне, али које нијесу ситне и које упадају у очи. Говорите ми о величкијем умјетницима, који у неком погледу немају укуса а што имају претјерано много смисла! Говорите ми о монструмима и феноменима. Ми бар видимо одмах шта су и они, зато веселе подједнако и оне, који их хвале и оне који их нападају. Али ко ће дати праву карактеристику Додеову, овог хармоничног Латинина, који је увијек у равнотежи, да би га човјек држао за класика. Ми ћемо у њему наћи и живаца, и модерности, и «стилизма», и чисте истине, и песимизма, и крвожедности; али налазимо у њему, у истој

мјери, и веселости и комике и њежности и умјешности у плакању. И што одликује његов таленат, то није претјерана превласт једне врлине над другом, једног осјећаја над другијем, једног погледа на ствари над другијем погледом, или једне навике над другој навиком: то је више један акорд разнијех и разнороднијех својстава, и, ако се може рећи, нека чудна мјера мјере, којој није лако наћи формулу. »Ако проучавамо разне писце, вели Монтескије, [видјећемо можда да су били нај бољи и нај већма жељени они који су знали да у души про- буде, у исто вријеме више [осјећања (сензација).« Ова би се опаска могла примијенити извјесно на Додеа, али ваља пом- нути да је једна друга и нарочита одлика његовог талента, без сумње, у оној лакоћи, којом он прелази и чини да и ми прелазимо са једног печата на други и потресе у исто ври- јеме све жице на оној лири што је у нама. И ја држим да је у тој неусиљености, у тој хитрини осјећања, у тој крилатој лакоћи она умиљатост и чар Додеов. Тај урођени чар, нео- дљив, фаталан, сједињује се у Додеу са оном скруполозном ре- продукцијом стварности. Можда у тој вези и јесте, на крају крајева, његова оригиналност. (*Жил Лемаџр*).¹⁾

Дубровник.

Ђиво.

¹⁾ Jules Lemaître: *Les contemporains*, II-em série.

Epigram

neznalici te se hvasta da ga je naslikao slavan slikar.

Ivo diže po svem gradu kriku,
 Da mu 'e Vlaho naslikao sliku. —
 Milo nam je — i magarcu godi,
 Kad s' ogleđa nakićen u vodi!

ž.

Sit lačnu ne vjeruje.

(narodna poslovice)

Čuje se silni vjetar da puha i zviždi, snijeg mete. Crna je zimska noć, a u jednoj kući na četvrtome podu pod samijem krovom neka tužna žena pri jedinom žišku ulane svijeće šije i ako je već gluho doba noći. Od studeni se sva trese, igla joj iz rukâ gotovo pada, a blijedo joj upanuto i mršavo lice kaže jad i tugu, s kojima se bori. Ko je nazad pet godina poznavao pod imenom lijepe Jele, zaista teško bi je sad raspoznao. Od nevine razglašene lepote ostale su joj samo neki tragovi, oči i gusta, duga zlatna joj kosa. Jele šije a u isto doba uzdiše i suze joj se same niz lice rone; promišla jedna na ono kratko vrijeme što sprovede sa pokojnijem mužem, koji i ako je bio prosti kamenar, ipak je nastojao da negova mila ženica (kako je on obično zvao) ništa ne poželi. On se nom ponosio, jer ne samo što je bila lijepa kao ruža, a mlada kao kaplja, nego vrijedna, radina, obrtna i marljiva. Po najbolim kućama ona je radila, te oboje njih zajedno već su bili štogod prištedili za svoje dvoje krasno dječice, kojima ih Bog bijaše nadario. Ali zli udes dopade tužnu Jelu. Nemila smrt, koja kosom sječe mlado i staro, lijepo i grdno, te ne štedi ni bogata ni siromaha, zakuca na vrata lijepe Jele. Nakon četiri godine njihova vjenčanja, kad su mislili da niko od njih nije sretniji, da im je sve ravno i vedro, u jedan čas se okrenuše kola niza stranu i muž vrijedne Jele nakon šest mjeseca duga i teška bolovanja umrije, te ostavi tužnu ženu sa dvoje nejake djece bez išta pod nebom, jer ono što su bili prištedili, to sve nemoć proguta. Dodaj tomu da tolike porodice, kojima je Jele do onâ šila, odbiju je, jer ona za vrijeme bolesti svoga muža nije mogla da zadovolji svima radinama na vrijeme, kad su pojedine kuće iziskivale da naručbine budu gotove. Mjesto dakle da je požale i pričekaju, mnoge se gospođe obrate drugoj šveli. Tako u najvećoj potrebi Jele se našla sa svim osamljena i gotovo od svakoga zaboravljena. U toj svojoj nevoļi ona jedna misli, uzdiše i poglêda kad i kad na svoju dječicu, koja do ne leže na slamicama, a pokriva ih kakva poderina. Jele šije, a uz to prêda da se ne bi djeca probudila, jer se boji, da će joj se isti prizor ponoviti, koji je trajao cijeli dan, kad joj neprestano pitahu kruha, a ona tužna nemala odakle da

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

im ga stvori. S toga navalila na radnju i nije ni legla, a već dva dana prošla, da na ognjištu nije ogañ užegla ni vruća okusila. Na čase joj se bliješti kao da će se onesvijestiti; glad, zima, san hoće da je svladaju; ali ona se bori za ljubav svoje dječice.

No, eto se jedno budi, i prva mu je riječ: „mamo, mamo, daj mi malo kruha!“ Žalosnoj je majci svaka od tjih riječi kao nož u srce. Gleda tamo, gleda amo, ali nema ništa, ništa da iznese. Sjede do svoga djeteta, kome je već bilo četiri godine, a prava je slika majčina. To je bila űezina kćerka. űezine zlatne kose, lijepe velike modre oči, lice joj opuno, oblo tañi se i svršuje bradicom, posred koje je mala rupica. Kako se Jele negda radovala i ponosila gledajući ovo svoje dijete! A sad? Sad gleda svoju kćerku, gdje opada gladna. Upale joj očiće, dvije jagodice probljedile, rućice potamñele! Jaoh nesreće! Majci je kō da će poludjet, a opet se boji da i sinčić ne počne, u iste žice, te s toga prignuvši se kćerci stane joj ovako šaptat: „Olgice, milo dijete moje, nemoj mi plakati; tvoja tužna majka nema šta da ti dade, ustrpi se; kad ovo dovršim, gospoda Deša će me lijepo nadariti; pak tad ću ti kupit puno kruha; ali sad, dušo moja, umiri se, da ne probudiš i Milana, pa i on da ne cikne u plač od glada“. Olga koja se nije mogla da umiri, reći će majci: „Tako si mi i danas govorila, da ćeš kupit kruha, pa ništa“. Jadna Jele nije znala kud će glavom, sve što je imala, sve je prodala; gledala na svoje ruke i mislila, da može, osjekla bi prst s ruke, da umiri dijete. No slabost predobi tužno dijete te opet zadrijema. Tad se Jele opet latila brzo radñe. Šila je neku svilenu hañinu za sutrašñe zabave. Ona žalosna šije a u sebi promišla, koji se novac baca u takove tašte prigode, dok ona i djeca joj žele kunac hleba; pa da, ukloni Bože, űezina radña ne bi bila u svemu po volji onijeh, koji su joj je narućili; eto ti vikaña, psovaña i prijetñe, da će promijeniti švelu. Tu se ne promišla na siromaštvo, na glad i golotiñu; zato űeka ćeljad i ne mare. Zabava je sutra, te uprav ona hañina vaļa da bude dovršena. Za to jadna Jele radi, a pada od slabosti i od sna; ali ipak radi.

Već sviće, granulo sunce; osam urā zvone, a Jele se uputila put kuće gospode Deše. Sobarica je primi, te će joj ovako: Ta jesi li pri sebi? Gospoda ne ustaje prije deset sahata, zato ako ti je stalo, povrati se.

Jeli se tuđa udvojila; svu noć radila, jedva prije čekala da onu radnju dovrši, a sad je eto usilovana da opet krene kući

praznijeh ruka, dapače i bez ulomka kruha. Ostala kô od kamena; nije znala se krenuti ni naprijed ni natrag, ali ipak ostavi koš, u kome je bila hašina. A sobarica, kojoj se činilo da je i ona nešto, pogleda Jelu porugljivo, nasmija se, prihvati koš, te joj okrene leđa. Nakon malo časa bijedna se udovica uputila; ali ona nije išla kao obično što se ide, nego kao da je nešto gonilo iz one kuće, te riļajući tamo i amo nastupi na milosrdnu žensku glavu silazeći niza stube. To bješe prosta sluškiña gospode Deše. Ova opazi kako Jele, orošenijeh oči srne kô da će pasti. Zaboli se u srcu, te će je zapitati: „Dobra ženo, što ti je?“ Jele je pogleda i odvratila: „A što mi nije, ima dva dana da nijesam ništa, baš ništa, okusila, ali meni nije stalo za me, nego za ono jadno moje siročadi“.

Sluga duboko ganuta ode u kuhinju, otvori neku škrabicu, pa joj izvadi šaku ulomaka kruha i reče joj: — „Idi da te ne vidi sobarica, jer gospoda ne dopušta da se dava siromahu; ona veli da je bolje dati kokošima; a taka ti je i sobarica.“

Jele joj zahvali; i ako joj bijaše teško na srcu, kad je promislila na što je spala, da je prisiljena primati milostiñu iz rukâ proste službenice, koja je ipak imala srca, i to baš s toga, jer je bila posve prosta sluga. Jele stigne kući sva uspješana, jer je gledala kako će prije namirit djecu, da joj ne gladuju. Istom je pomolila na vrata siromašne klijeti, a Olga joj se uhvati skuta i zapita: „Kruha, kruha, majko!“ Majka joj dade, a ona i brat navale kô ždralovi, te što bi se obrnuo nestade mrvicâ. Za čas se djeca umiriše, jer žle i gore glad se utišao.

Jele je jedva prije čekala da kucnu deset, da se povratila gospodi Deši; svaki joj se čas činio godina. Ali napokon udare i deset ura, te se ona uputi u gospode. Ovaj put sobarica je uvela u gospodinu sobu. Kad ude, zadahne je neka miomirisna ugodna toplota, jer je unutra gorjela peć, a sva soba poštreana mirisima.

Gospoda Deša sjedila je na nasloñaći u bogatoj jutarñoj odjeći, a pred űom na stolu dimila iz srebrene posude vruća čokolata. Kako je taj prizor djelovao na gladnu i odrpanu Jelu, to se sami možemo domisliti. Gospoda pogleda űekom zavisti na Jelu, (jer i ako opala u licu, ipak bijaše puno lepša od gospode), pa joj reče: „Moja draga, uzmi natrag hašinu; onaj mi se rub ne sviđa, pa čipke po dnu dobro ne padaju“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Jele se sva ustrese i zadrhta kao riba na ostima. Kad se malo pribere, reći će gospođi: „Gospo Deša, vi ste sami htjeli da onako uradim“. „Da“, odvrati joj ona, „ali sam danas promisliła drugačije; no samo pazi, da za večeras u šest urâ bude sve gotovo“.

Dok su one dvije ovako govorile, kći gospođe Deše, koja u istoj sobi sjedaše igrajući se s velikom lutkom, koja u onaj čas pane joj na tle, pogleda Jelu, eda bi joj je ova dokučila; a videći da je Jele ne razumije, mala će joj ovako: „Zar ne znaš da, kad štogod pane, ima se brzo dignuti“.

Jele i tu proguta, te maloj od kakvijeh desetak godina odigne lutku. Onda zamoli gospođu, bi li joj dala koju paru, a da će ona svakako na šest po podne donijet popravljenu hašinu. A gospođa će joj na to: „Moja draga, ja kad ručavam, ne ću da me niko ometa; a da ti nijesam imala reć to za rub i čipke, ne bih te sad bila ni primila, a kamo li da sad idem za tvoje mušice u drugu sobu po novce“.

Jadna Jele ufajući da će nać malo srca u one gospođe, izjadi joj se i u kratko joj pripovijedi svoje kukavno stañe, a gospođa će joj ovako odvratiti: „Moja draga, mlada si, pa radi, a eto što se vama gladnijem švelama događa, kad hoćete da se udavate“. Jeli krv skoči na lice, htjela je štogod da odgovori, ali prizor űezine djece pre-kaza joj se pred oči, te i ovu čašu ispije i otide plaćući kući. Pu-tem je sretne űezina prijateljica i susjeda, koja videći Jeline oplakane oči zapita je: „Jele moja, ta šta ti je?“ „Ah!“ odvrati joj Jele! „mani me se, luća sam od zmiije; svu božiju noć da radim a bez jednoga zalogaja; ovo je treći dan da gladujem, pa kad sam misliła da će me gospođa utješiti i uručit mi koju paru, a ona me još pre-kori; ah! kakvogâ su srca neka gospođa! hoće da ih služimo do dlake, a kad im je da se popipaju po špagu, tad kao da je kakva milost, treba iti po sto puta pitat; a oni sad ti govore: nije doma gospođa, sad je posijelo, sad je gospodar ili gospođa u posteli, a neka tužni radnici umiru od gladi. Ne će da promisle, da siromah ovijem žive; to ti nije u űihovoj knizi. Eh! pa nije li zgodna ona, da sit laćnu ne vjeruje!“

Vjeruj mi, moja Ane, da sam jućer htjela ukrasti kunac kruha onamo na prodavaonici; ali dok sam ruku pružala, koja mi se kao prut tresla, razmislih se; jer neka nije nego jedan hlebac, ipak pred očima svijeta bila bi prozvana lupežicom; tu se ne bi ni promisliło,

kad bih i to učinila, da me je na to navela velika potreba i goruća ljubav prema svojoj dječici. No tako se ne sudi, nego bi još i nevinu dječicu sutra prekorili, da im je majka bila lupežica. Ove misli časom prođu preko moje pameti i ja se odmakla od one prodaje, jer ako sam i siromašica, barem hoću djeci da ostavim pošteno ime; a ako vidim da me ova zla sreća i dalje prati, tad ću se za ljubav djece žrtvovati i poći ću u službu; a djecu ću predat u sirotište. Barem ću tad bit mirna da mi djeca nijesu gladna. To sam naumila; i ako mi je jako teško od svoje djece se ocijepiti, jer mi puca materino srce!“

Žezina prijateljica Ane ožalosti se čujuć tužnu Jelu da onako jadikuje, pa je stane ovako tješiti: „Nemoj, moja Jele, toga učinit; ko zna da se opet nebo za te ne razvedri, jer iza oluje nastane tišina“. — „Ne govori mi to, Ane moja, vidim da se i nebo oglušilo prema meni i mojoj jednoj dječici“. Na to joj odvrati Ane: „A šta bi, moja Jele, da su ti još dječica i bolesna? što kod tebe Bogu hvala toga nije, nego i ako su u gorkom siromaštvu, ipak su ko dvije jabuke rumena i pretila, a toga kod naše gospode ne ćeš naći; eno ti same kćeri gospode Deše! Kako je jedna i mršava, a sluga mi reče, da mala žive na samijem lijecima; i to ti je, moja Jele, jedna ne mala utjeha“. — „U tome imaš pravo, Ane moja, ja sam se baš začudila kad ugledah onu malu, kojoj ne fali ni ptičijeg mlijeka, a kakve je pomasti! E ono ti je uprav, gdje više ljudske, maće božije! Ali što ćeš; kako nemam čijem da ih prehranim, tako me strah, da mi tužni ne propanu, pa sve će bit dobro, dok nas gospodar od kuće trpi. Eto dva mjeseca da mu nijesam platila stanarine; zadnji put bila sam usilovana dignut jedini pokrivač sa svoje posteđe, a da se odužim, i tako nemam više ni čijem da se pokrijem. Ah! Bože dragi, hoćeš li mi se ikad smilovati! Nego, moja Ane, idem ti zbogom!“ „Bila božja, Jele! Ufaj u Boga! i zbogom!“

Nije bilo prošlo ni malo trenutaka, a Jele se nalazila u svojoj sobici i mučila se da tješi dječicu, koja oko nje se bijahu pritisla, i zavila, te plačući pitahu kruha. Kad iznenada uđe prijateljica joj Ane i reče: „Evo, dječico draga, donijela sam vam malo vruće ječmenice!“ Jele sa suzama na očima zahvali, pa i ona sama srkne koju kap, jer već odavna nije okusila vruća, a nje su sile malo po malo malaksale. Tek se susjeda Ane odaleči od njih, kad eto ti vlasnika od kuće, uljeze kô grom, i prije nego Jele išta izreče, ovaj se

otrese na űu, da on neće više toga trpjeti, ako mu sutra ne plati stanarinu, izagnaće je odmah. Jele, preplašena, klekne preda ű sa svoje dvoje dječice. Moli ga, kumi ga da ima milosrda za ono dvoje siročadi. A on kô kamen drži svoju i slijedi psovkaama tako, da se bijedna djeca poplaše, te oboje briznu u plač i stanu se kriti u majčin skut. To gospara od kuće još više razľuti, te opet reče da sutra ona izdire iz kuće, pak se odaleči. Nešto glad, nešto slabost, nešto uzrujanost, naša Jele pade onesviještena na zemľu, a djeca, misleći da im majka spava, neprestano je zvalu i pitahu kruha. Tako prode nekoliko časa, dok se tužna Jele povratila, ali jedva se smucala; uzme haľinu da šije, no pred očima joj magľa, ne vidi šta radi; oči su joj crvene od plača a više nema ni suzã. Podne zvoni a djeca opet pitaju jesti. Jele će da poludi; uzme nožice te svoju lijepu dugu kosu ostriže i ponese je prodat, da kupi ruku kruha. Donijela kući kruh i umirila za čas dječicu, a ona od umora, slabosti, glada i jada naslonila se da počine.

Šest urã zvonilo a gospoda se Deša ľuti na Jelu, koja se nije prijavila ni donijela joj haľinu. Nestrplivo gospoda šeta gore doľe po sobi i ovako govori sobarici: „Šta ti se čini od one gladničine, ovako drži riječ? Zar joj je teško doć, pak čeka da ja pošľem koga po haľinu? A ne, ne će imat tu nasladu; danas mi je plakala i kukala; a što ne radi, crn joj obraz; ovo je zadńi put da ona meni šije; eto još do malo imam se spraviti za zabavu, a haľine nemam, ona je lijena, eto šta je“.

Dok je gospoda ovako govorila, Jele je ležala na slamici, tresla zub o zub, ne mogla ni da se makne, htjela da zazove u pomoć, ali nema više ni glasa; plač dječiji sree joj para a pomoć im ne može.

Jutro osvanulo a kuća Jelina ostala zatvorena; űe susjeda Ane promišľa da je nije snašla kakva nesreća, te se uputi kući Jelinoj. U onaj čas dode i vlasnik od kuće, da joj baci ono malo rutinã na put. Kucaju, kucaju, ali niko ne otvara, već se samo čuje plač dječiji. Gospar naredi da se otvore vrata. Jaoh teške li slike! Jele mrtva leži a do űe djeca zovu je i potežu je, ali ona tužna sad počiva, ništa ne čuje.

Bog joj se smilovao!

Marica.

Kako je opušćelo Gravodanije (Gruž, kod Dubrovnika).

(Legenda).

Za Sv. Hilarija, Epidauritanskog apostola,evalo je Gravodanije, bogat gradić do riječice Ariona (današnje Rijeke, Omble). Tu je bila blizu Loznica, pa je tuda prelazila iz Epidaura trgovina preko Gravodanija na Bulet, otkle su je prevažali u Asamo (Zaton, Malfi). Naj boļa je luka bila za bizantinske korabļe u Gravodaniju, tako i u Asamu, s toga su se baš obadva mjesta lijepo obogatila, pa uz bogastvo brže pristupila oholast, a to je pravo iskopańe za kule i gradove.

U okolici Epidaura ļudi su prigrlili vjeru kršćansku i krstio ih božji ugodnik Hilarij, pa činio čudesa i napućivao ih na pravi put. Svak se obraćao na Hristovu vjeru, a samo su bili otvrdnuta srca Gravodanci i Asanci, kaonuti putena čeljad, pravi pogani, te se nijesu preporodili u vodi, uz milost Duha Posvetitelja i nebeskoga Utješitelja, Parakleta.

Hilariju dode riječ Gospodńa govoreći: „Ustani, idi u Gravodanije i Asamo, bezbožne gradove, i propovijedaj protiv űih, jer izade zloća űihova preda me kaono Ninevije, grada opušćeloga“.

Podiže se Hilarij, plati brodarinu i pođe Gravodancima i Asamicima, ali ga posprdno doćekaše na Loznici, ukraj Ariona, na ubavoj obali hladne rijeke-

Starac kroći na obalu i nasloni se na štaku, prstom upre u nebo i pokaže im drvo sv. krsta.

Oni mu rekoše:

„Kad je tvoj bogat Gospodin Bog, zašto te nije odio u svilu i kadifu, a obuo u bogati safijan, a da se zna da imaš gospodara neba i zemļe?“

Hilarij uzdahne, prekrsti štapom, a ončas užde bura i polomi im tri krasne peteroveslice, bogata drijeva iz Vizantija.

Tako dode i drugi put, ali svćdno uz božja čudesa Gravodancima srce osta otvrdnuto kao stanac kamen na badu¹⁾ na Grebenima.

¹⁾ Stijena.

I treći put stiže božji svetitelj. Stupi pred avliju gavana Flaka, a tu se bogataš odmarao na visoku trijemu sa šestero svoje ohole braće i šest taštijeh snaha, te se zaodjele u skupocjene Vizantijske peple,¹⁾ a muževi zapučili zlatnijem zaponcima bagrene hitone.²⁾

Nijesu spomiñali Boga ni ime božje, no su stali naduti baš kao da su oni neumrli bogovi.

Sjedala kurulna su im bila od ebana, pozlaćena zlatnom žicom, a snahe su imale srebrna ogledala, te se šepirile i ogledale svoju lepotu, svoju dugu vrankosu. E t e r a je, krasna pjevačica, udarala u zvučnu liru i carskijem glasom pjevala o krasotama Vizantija; kako se vite kule ogledaju u morske valove, kako se grle vile na Ele-spontu, na obalama divnoga grada.

U to vikne Hilarij:

„Mir Hristov ovoj kući!“

Ne prihvatiše podrugljivci božji pozdrav, oni se grohotom nasmijaše i baciše slugi božjemu zalogaj hleba, te je ostalo ñihovijem vaskama . . .

Hilarij uzdahne duboko i zaplače se kao dijete, jer mu žao, da im je onako kosmato srce.

Još jednom vikne:

„Božje je milosrđe veliko, ali se u vas mjera prerazila!“

Pogleda u nebo, a nebo se na troje rastvorilo i vidi prst vječnoga sudije. Bio je otac nebeski vrlo razjaren na ovaj kraj. Svetac izazuje likove škroñe³⁾ s nogu, istrese prašinu na Loznici do tri puta i ovako prorokuje:

„Jaoh ti se, Gravodanije i Asamo, ne će ostati u vama ni kamena na kamenu, a vaše će se bogastvo raspršati kao ova prašina na vihu!“

To reče i ode, a prevezoše ga dva dobra kršćanina na onu stranu, gdje su dobri, gdje se vjeruje u propetoga Hrista.

Svetac se prevezao, a u to se zemlja potresla i more udrilo na valove; ali srce grešnika Flaka i rodbine mu ostalo kao mazija.

Nazadovala im je trgovina, ali ostali, kao i prije, još gori bezbožnici, te u nesreći psovali Boga kršćanskoga, da im je on skrivio. Tražili su oni rogati ġinovi (tako su ih zvali kršćani) da ubiju Hilarija, ali ga desnica Božja sakrila ispred bezbožnikâ.

¹⁾ Plašte.

²⁾ Ha]ke.

³⁾ Crev]e.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Prošlo nekoliko doba, a Bog dao da bi se dogodilo veliko zlo za izgled drugijem umrljem, da se kaju od svojijeh grijeha i da vrše pokoru, da ne panu u goru nevoļu.

Bio je Gospod Bog pozvao svoga slugu Hilarija k sebi u raj i ovjenčao ga krunom neuvelom slave, a odmah nakon toga dogodilo se ovo božje propuštenje:

Flak svojom braćom i porodicom isto je kao i prije oholo živio i cvijeljao tužne i nevoļne.

U to dođe pred njegov dvor Stipača, prosjakića u tipinama i rutinama.

Bila je žena iz drugoga naroda, te je sašao s brda, govorila je varvarskim jezikom. Tako su ga zvali Flaci.

Ona vikne:

„Pomagaj Bog! Pomilujte rabu, lačnu i bijednu, u ime Hrista Boga!“

Imala je štaku i povlaku, a tako nijesu nosili Vlasi (Rimļani). Nevjeste naučkaše pse, te nahripiše na onu bijednicu, pa ih stade štektaće baš kao da gone kurjaka.

Odrapiše joj ono rutinâ i ujedošje je u bedru.

„U kam se stanili! — zajauče Stipača — „Pleme vam se iskopalalo i rugali se nime dobri narodi, a ono obijalo od praga do praga kao i ja sirota!“

I jedva ti Stipača iznese živu glavu. . .

Prevalilo ponoća i Flaci u trijemu gozbovali okičeni cvijećem i bršlanom, pa tako pjani, pospali kao i zaklani.

Baba se šulala oko dvora i sve prisluškivala, a kad vidjela da su se i psi stražari umirili, lagano će do česme, izvadila ispod pregače krpinu i onako na mjesecini istresla nečesa pregršt u vodu. Činilo se kao da je šećer.

Kad je to uradila, krátke je cirila prama mjesecini i smijala se zlobno kao hudoba.

„Flako, zla ti sreća, što si tražio, to si i našao!“

U to će se otisnuti za nom psi, ali-će ona uminuti iza obora, preko vrtova. Nestalo je.

U zoru, onako o ilinštacima, iza pjanucaća prižednio Flako, a u glavi mu tuklo kako čekić.

Zovne roba da mu zahiti u zlaćenu kondiru studene vode. Rob mu brže i donese. On dobro prižme, ne oduši, jer teško prižednio.

I okrene se na stranu i nešto ožme ustima, kao da mu se učinila zukla ona voda. Misli da su mu još grka usta od vina . . .

Prošlo malo časa, a počelo ga parati po utrobi. Sve žešće i žešće, pa ne može od bolesti, no se privija u glupko i zavija kao pseto.

Tako će i ostali, pa u malo će nekoliko ņih ispustiti dušu u teškijem mukama.

Zavikaše preostali:

„Kuga!“

I pobjegoše put Vrbice i Buleta, a dvore ostaviše puste.

U Buletu i u Asamu isto priklopili zemlju mrci, te se razliježe na sve strane jauk i lelekaće.

Niko ne smije da pokopa mrce, te eto brže vranâ i gavranâ — grakću na bogatijem trijemovima, — jer se svak razbjegao od kuge po brdima. Nikoga nije od straha ostalo!

To gledala baba i grohotom se smijala što je uradila i doradila. S glavice će povrh Loznice grešno doviknuti gavranima:

„Ej, veselo crni družu! Nestade nam prokletijeh Vlaha! Hi, hi, hi!“ —

Oni ostali pobjegoše po gorama, da žive stokom — i teško osiromašiše, te zaboraviše svoj jezik i svoje običaje, postaše tudi izmećari. I dan današnji se zovu gorštaci ili gornjoseĉani Vlasi, a to su većinom osiroćeli potomci Rimĉana.

Okolo Loznice je sve pusta golovet, te su čaklinice zasadene lozom, između rimskih omirina, a najveća se kućistina, s presušenom česmom, diže uz more, te narod u strahu kaže je prstom i veli:

— „Ondje su bili bezbožni rogati ģini i baba im je došla vrha, otrovala im vodu!“

Nakon vijekova opeta se naselila ona mĉesta, ali odaĉe, biva preko loznice do Gravodanija, današnji Gruž, a preko Buleta, u prodoĉu, današnji Zaton.

Gravodanije i Asamo su i sada pusta golovet i grohot, te sjećaju bogoĉubnoga mĉnara, da je ondje bila naša Sodoma i Gomora.

U noći se u strahu putnik prekrsti, jer se još čuje kako Flaci čekićima mlata u podrumu, te će šapnuti:

„Straše osuđeni rogati ģini . . .

Svaka sila za vremena,

A nevoĉa redom ide! . . .“

E p i s t o l a r i j e

(priopćio L. Zore)

G. 1882 u 27-om broju Dubrovačkoga „Slovinca“ ugledao je svijeta lik i crta o dotadašnjemu životu pok. Mata Vodopića, dubrovačkoga biskupa. Ta crta oceđuje Vodopića kao sveštenika i kniževnika. Između kniževnijeh granâ pokojnik se je bavio pjesništvom¹⁾, pripovijestima²⁾ i prirodoslovljem³⁾. Glavna je njegova karakteristika kao pripovijedač, što mu je u opće kritika priznala. No on se bavio i lingvistikom i starom našom epigrafijom, što se dosle nije znalo. A to će dokazati dvije njegove kniige, što iznosimo, te mogu poslužiti budućemu biografu pokojnikovu, pošto pravog vjekopisa pokojnikova još nije nigdje bilo. Istina da u tijem dvjema granama Vodopić ne pokazuje osobitu učenost, ali ipak iz tih njegovijeh pisama svak će se uvjeriti, da se i tijem bavio i donekle dotjerao. Evo dakle tih knjigâ:

I.

P. N. Gosp. Luko prof. Zore

Kotor

Iz Gruža dne 30 Listopada 1876.

Mili moj prijane!

Da si mi blizu ne bih pismeno nego na okoriječ s tobom prozgovarao se o tvome Nizu pobratomu u Marulića i tiskanomu u programu Kotorskoga Gimnazija. Nemoj se začuditi, ako umećem ruku, gdje ne bih imao; sami učeñaci podobni su protresati filološki guñac našega jezika; to je njihova zadaća a ne mene slabića i nevješta. Nu opet i taki dopisivao sam se s pokojnijem Kurelcom o njegovijem Kolencima i Nizima izdanijem u Radu Jugoslav. Akad., i to radi moga poučēñâ. Pokojnomu svidali su se ti moji spisi, i javi mi da je mnoge moje opaske biležio, da ih upotrebi po

¹⁾ Ispjevao je *Robiñicu*, *Što je vila*, i *Počašnicu*.

²⁾ Njegove su pripovijesti *Tužna Jele*, *Marija Konavoka*, i *Na Doborskiem razvalinama*.

³⁾ Napisao je u „Slovinu“ *Pučka imena travâ*, *Pučka imena ticâ*, i *Pučka mena živinâ*. U ovijem opisima ogleđa se ne samo njegovo poznavanje prirode, nego još i jezika.

zgodí.¹⁾ Istom svrhom i tebi sada ovo dopisujem; ne da gradim kritiku, Bog me toga sačuvao, nego jedino radi zamjenitoga poučena.

Sve je dobro i pravo što si napisao u uvodu Niza (str. 3-4); čistimo jezik dakako od tudinakâ, koje baš nijesu od pamtivijeka ukorijeñene; ali uprav to mi je i klinac, koji me bode. Je li baš sve tude ono što se piše da je? Staro némačko, mađarsko, tursko je li izvor, korijen nekojih našijeh riječi, kako ti i ini filolozi hoće? Erbo dvije riječi sudaraju se u korijenu ili poštogod nalikuju se, ima li se odmah zaglaviti da su naši pozajmili od tuđega? Ne bi li se moglo zaglaviti i protivno?

Meni se čini da bi o tomu naj veće imala suditi drevnost naroda; (sad ćeš ti opaziti da riječ drevnost nije naša nego staroslavenska; uzmi kako ti drago, ja ću je u nekome smislu sved upotrebiti), te onomu (narodu) koji bude stariji nek' pripane vlastitost prastaroga korijena ili riječi. A sada ko je stariji? Staronijemac ili Slavjanin pod imenom Venda? Mađar, Turčin u ovijem stranama, ili starohrvat i starosrb?

Naši među Indoevropskijem narodima drevnošću svojom prehode mnoge, er, kako se povijeda, oni prevališe preko Urala u sjevernu Evropu još šestoga vijeka prije Isukrsta; kada predoše, nosili su sobom svoj jezik ukorijeñen, kako i ini koji, od tamo protekoše, u staroindijskomu t. j. u sanskritu, pa s toga i štogodi srodan s onijem od istoga korijena. Čemu dakle iskaću svojbinu, ili bože zajam nekijeh prastarijeh korijenâ oli ti riječi u staronijemaca, mađarâ, turaka, kada osvem staronijemaca ova dva posljedna jučer amo prispjela su? Sa staronijemcem možemo imati kojigod opći korijen iz sanskrita, i imamo ih n. p. mutter i mati, Bruder i Brat, Schwester Sestra, Volk — Polk — Puk, arl, ralo itd.; pak opeta slazeći Vendi i Hrvati niz Germaniju možda sudarajući se po naličnijem riječima u istomu smislu s staronijemcima, uopće ih i prvi i posljedni u svoj rječnik kô svoju vlastitost a da ih zamjenito nijesu ni pozajmali.

Znam paka da mađarski jezik u prva doba vrlo bijaše siromašan, s toga kad Mađari napadoše na Panonske Slavjane i zavl-

¹⁾ Grehota, ako su se ti dopisi i opaske izgubile! Ko zna među spisima Kurelčevićem ili Vodopičevićem da se i ne nađu! Tad bi bilo zgodno iznijeti ih na vidjelo, i to bi još tvrđe dokazalo, da je Vodopič i u lingvističnoj grani mogao podignuti svoj glas.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

daše nad slavjanskom naseobinom, zanago držim da ne Slavjani, u kojih bogatiji bijaše jezik, pozajmaše riječi od Mađarâ, nego ovi od onijeh. A i sam čuo sam povijedati od rodenijeh Mađarâ da mnoge slavjanske riječi u njihov jezik bijahu prisvojene. Umjerenost dakle u svačemu; er ako stanemo pretjerivati dogodiće se ono, što si ti isti rekao u opaski 5 na str. 24.

Da mnoge Turske riječi u posledno doba Bošnjaci, Hercegovci i drugi s nama upotrebiše, istina je, ali ne sve koje se kažu da su. Turske riječi po našem narodu raspršane već tako su prostovidne, da i bake ih poznaju koga su kova; o takijem ne prepirem se, ali ne velim amen onijem, koje silom na tursko kopito natežu se.

Ovo su u opće moje misli o traženju korijena našijeh riječi, misli, istina, malo vrijedne jednoga nevještogâ pigmea u jezikoslovju, koji u toj struci niti smije niti hoće da se prepire sa orižakijem filozozima slavjanskijem. Ovo moje mnijenje jedino n certah ovdi da ga tebi predložim, mili prijane, neka bi i tvoje saslušao i bole prozrio kroz mutež ovijeh istragâ.

Najposlije prilagam ti moj niz, u kojemu na neke tvoje riječi nadodajem opaske crpene neke iz prostoga pučkoga govora, neke iz onog mala što sam proštio tamo i amo, a neke iz samoga moga mozga. Ustrpljeno čitaj ih a hladnokrvno prosudi, pak mi otpiši jesu li ti se dodjele i kako.¹⁾

Bude li mi otišlo čelo po raku²⁾, možda uz buduće tvoje nize da ti uslijedim moje dodatke, er s dvostruka gledišta bole se shvaćaju stvari i stječe se tačniji izraz.

Da si mi zdravo i srčan ti pozdrav od

Tvoga
Mata Vodopića.

II.

P. N. gosp. Luko prof. Zore

Ovdje

Gospodine moj!

Evo ti za „Slovinca“ jedan natpis, koga sam tačno snimio na knîgu sa onoga što sam našao u matici Ravauskoj³⁾ uzidana, čini

¹⁾ Spomiñem se da sam ja pokojniku odgovorio i povratio mu njegov niz s mojim opaskama. Bilo bi vrijedno da onaj koji ima pokojnikove rukopise probere ovaj niz i turi ga u javnost.

²⁾ Pomorski izraz, u kome *čelo* je debeli konop, a *raklo* (čuo sam *raklo* a ne *rako* kako piše Vodopić) je drvena sprava, po kojoj se puze konop; fraza dakle znači: ako mi stvar pođe za rukom.

³⁾ U Hercegovini.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

mi se sa lijeve strane ulazeći u crkvu na domak otara. Ako ti se čini da vrijedi, tiskaj ga; no progovori štogod o stranoj azbuci, kojom je pisan.

Mato¹⁾

ГРЯДИ. БОШКО
НИКОЛА. НИНК
ОЛА. АНДРИЈАШ. ИЯ
СЛАВЪ. БОГА. НЕТЕ
ГОСПЕ. НЕЛЯГОСОВИ
БИСКУП. НАКОН. V.
Ћ. О. Н. ГОДИНА. ПОРОДА
НСЪГОВА. ИЯ. ШЕЖШИЯ
ПНСЯ. ФРА. БЯЗНАНО. РАБИЯНИИ

Ja sam proštio kako slijedi:

Gradi. Boško. Nikola. i Nikola. Andrijaš. na slavu Boga i svete Gospe, i blagosovi Biskup nakon V. Ћ. О. Н. godinâ poroda Isusova na še(st)žuna. Pisa fra Bazilio Ravnarin.²⁾

Kojom je azbukom ovaj natpis urezan ja ne znam, to ti razmatraj, er ovdje čini mi se da ima svake mješanije. Ortografije pak nikakve, a ni slova svad jednaka. U prvoj riječi slovo Г пише ga na jedan način, a u sledećijem na drugi. Slovo В ne uzimlje iz glagolskog(?) Б već za latinsko pravo В.³⁾ — Naznačeno godište blagosova crkve slovima V. Ћ. О. Н. nijesam znao da protumačim;⁴⁾ po našem Šematizmu 1581. možda da je pogrešno. Ako iznadeš pravi broj, priopći ga u Slovincu, nek' bi i mi ponappravili u Šematizmu.

¹⁾ Već je pokojnik bio biskup kad mi je ovo pismo poslao, ali žalibože na pismu nema nadnevka.

²⁾ Pisan je bosančicom, ali ima mješavine s latinskim slovima, kako dođe dobro opaža pisac.

³⁾ U ovijem stvarima treba nešto odbit što može bit pogriješeno u samom natpisu, pa tad nešto i u samom prijepisu.

⁴⁾ Ono je 1578.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Mehmed Ali-paša Rizvanbegović.

Umro je Mehmed Ali-paša Rizvanbegović! — Mehmed Ali-paša rođen je 1834. g. u Stocu gdje mu je otac bio od najvidenijih ljudi. Tu je učio prve nauke, a za vrijeme pomagao ocu u upravljanu imanja. Kad je 1862. g. dolazio tamo muftetiš čuveni Ćevad paša, Mehmed Ali, pun želje da što bolje posluži svome suverenu, stupi u vojsku kao narednik. S njim je stupio u vojsku i njegov bratić Đamil bej, sin Hafis paše, koji je odmah postao poručnik, a tako isto i Lutfi-paša Eminagić iz Travnika, koji je danas divizioni general u Solunu, dok se prvi povratio na svoje imanje.

Mehmed Ali paša, ako i nije učio više vojne nauke tako je odvojio u vojsci znanjem, do koga je sam došao, i ličnom hrabrošću, da je u službi napredovao, naročito otkad je na prijestole stupio N. I. V. Sultan Abdul Hamid Han II. God. 1877. pokazao je veliko lično junaštvo, zbog čega je bio nagrađen i rangom i ordenom, a zatijem je premješten u Jedrene, gdje je za sve vrijeme bavljenja ostavio najljepši glas. Iz Jedrena bio je premješten nazad nekoliko godina u Erzerum, gdje je kao divizioni general bio sve do smrti.

Pokojnik je u svakom pogledu bio ugledan čovjek, služeći vjerno vladaocu, te nastojeći da među svojijem ostavi glas dobra čovjeka.

Mehmed Ali paša ostavio je četiri sina i tri kćeri.

Stariji brat Mehmed Ali-paše, Hafis paša, imao je rang bejler beja, a sin mu Aarif Hićmet bej, čuveni turski pjesnik sad, je predsjednik mehkemei istinafa na Adliji.

Uz podatke „Carigradskog Glasnika“ nadostavit nam je, da je Mehmed Ali paša ostao vazda pravi Hercegovac, pa kao Hercegovac nije zaboravio svoju otačbinu, nego se navraćao, da je posjeti, gdje su ga zemljaci, osobito Srbi u Mostaru, raširenijeh rukâ dočekivali. I kada je dobio kúigu „Petar II. Petrović-Njegoš“, u kojoj se govori o njegovu pok. ocu, pisao je Dr. Lazaru Tomanoviću ćirilovicom pismo puno toplijeh bratskijeh osjećaja. Duši mu Bog udijelio vječno uživanje!

To je bio velik rodoľub a rodoľubľe je potvrđivao zborom i tvorom, što tvrde različita pisma, od kojih nam je ovdje za sada pripóćiti samo dva (pisana ćirilovicom), upravľena na našega suradnika, koji je bio u najboljemu prijateljstvu s velikijem pokojnikom:

Erzurum, 10 februara 1901.

Mnogopoštovani, plemeniti zemljače i dragi prijatelju moj!

Vaše predrago mi pismo kao i pozdrav XX. Vijeku muslimanima u Herceg-Bosni i tursku knigu primio sam sa zadovoljstvom. Osobito me je prijatno dirnula pjesma XX. vijeku. Kad sam je čitao nijesam mogao, a da mi suza radosti ne pokvasi izmučeno lice, biva čitao sam pjesmu čovjeka, koji se sjetio udaljenog svog zemljaka, pa čak u ovom skrovitom kurdistsanskom buğaku. Obradovao sam se i neograničeno obeselio, jer sam dobio pismo od tebe moga zemljaka, od viteza hercegovca; pa baš, Boža ti vjera i vjeruj Boga, ne mogu, a da se ne radujem kada pomislim, da u nevjernome svijetu ima svega više nego pravoga prijateljstva, pa topla ti hvala, junače, slava ti, viteže moj!

Dragi viteže moj, ako i nijesam od pera, srce me vuče, da ti istresem moje srce i nekoliko satura ovdje napišem, prvo, po kazivađu našijeh starijeh ljudi i prijatelja i pisama, koja si ti (ne zamjeri što veļu ti, jer kome kažem ti, on je moj, i blizu mi je srca) pisao u Bosanskoj Vili, pa evo i ovaj put tvoje me pismo uvjerilo da si pravi Herceglija, da si čisti sin naše mile, a bogme jadne nam majke Hercegovce; uvjerio sam se da si bogat poštećem, čega je danas na svijetu najmaće, a čime su se prvi junaci naši dičili, biva uz pošteće to je bratstvo, iskrenost, otvorenost i istina. Kako Hercegovac nijesam mogao da se uzdržim, a da ti dva tri slova ne napišem, ali kako sam neznalica na peru, pa baš i jezikom milozvučnijem našijem vladati ne mogu, pa ipak opet sam se usudio i čitavu ti hartiju nartao i kao bratu dosta milijeh iz srca izvalio. Ti kao junak najbolje razumiješ junaka i što je junački i što mu je pored života slava najskupļa, a ti tako isto držiš, te najviše cijeniš i vidiš iskrenost i iskrena čovjeka; pa ja iskrenost i tražim i kao otvoren junak otvorenu junaku pružam ruku prijateljstva, ne prijateljstva današnjeg doba, koje je prijevarno, sablažljivo i lažljivo, već prijateljstva starog doba, istinitog prijateljstva, onakog, koje je dostojno junaka, koga je istina i pošteće vječito pratilo.

Ti si učen i izobražen, ali me to, i ako je divno, nije namamilo da ti pišem, jer velikijeh i učevnijeh ima dosta, a velikijeh po sreću i duši i radu ima malo i premalo, a među tijem, što ih je premalo, ti se nalaziš; kod tebe ima onoga, čega je rijetko i prerijetko,

ti imaš srca, a svijet je varav i srca nema. I ja imam srca, te je dugo vremena da šetam po svijetu i tražio sam čovjeka i gledao ljude, koji imaju srca, i među tijem rijetkijem uvjerio sam se, da si ti od srca. Na srcu put ima, ali i ako smo se čuli kao zemljaci, nijesmo poznavali srce jedan drugomu, a sad i ako se nijesmo lično vidjeli, srca nam se dobro poznaju, te kao čovjek od srca čovjeku od srca kažem: — Da si mi zdravo, i daj Bože, da brzo mognemo jedan drugoga rukom za ruku, kao iskrena braća i prijatelji, koji ne razbiru o tome ko se krsti, a ko klaña, jer vjeruju da je bratstvo sve, i da je brat mio koje vjere bio.

Primi sada moj iskreni i bratski pozdrav od tvog nevidenog zemļaka i prijatelja, kao od najvidenijeg prijatelja i brata, koji ti želi sve što želi samome sebi.

M. Ali-paša Rizvanbegović.

Ja sam te predugo zadržao na odgovor, ali nije moja pogreška, jer je tvoje pismo adresano na Erziđam, a ja sam u Erzirumu. Čim sam primio, odmah sam i odgovorio; zato ti šalęm s ovijem pismom i moju kartu-vizitu.

Dragi prijatelju zadužio si me da ti pošalęm svoju sliku, jer vidim da si imao u nacionalnom odijelu moju fotografiju, koju si ponio bio i na izložbu, ali ti obećavam, ako Bog da, čim iz Hercegovine stignu mi unuci, koji su godinu prije bili otišli sa sinovima i unucima, da ću ti poslati jedan grup. Hvala i slava Bogu, ja imam četiri sina, od kojijeh je jedan ožeñen opet od Rizvanbegovića; dva oficira, a jedan je u gimnaziju, četvrti je nejak. Opet primi i ovdje topli hercegovački pozdrav.

* * *

Erzi-rum, u Juliju 1901.

Mili i uvaženi prijatelju i zemļaće moj!

Iz tvog posljedņeg pisma uvjerio sam se da moja pisma nijesi dobio, kao da je nekako sudeno da se moja pisma na tebe gube. To je čudan slučaj! Kakomudrago, našao sam dobro da ih dam na recepis, ne bi li tomu slučaju doskočio. Tvoje prijateljsko pismo i

kao poslate kniige primio sam, pa sam ti tad izručio bio moju srdačnu zahvalu, pa evo me na novo, da ti iskažem toplu hercegovačku blagodarnost. Tvoja prijateljska pisma i tvoja iskrena bratska briga meni daju snagu, pa uziml'em slobodu, neka sam nevješt u peru, da ti odgovaram, jer je moje pismo nevješto i ti mi ne ćeš kao pravi brat zamjeriti. To mi je žao, ali osobito nemam prazna vremena, da bi što više radio na našem milozvučnom jeziku, za to izvini što je u peru i u riječima pogrešaka.

Vrijeme je da završim. Stotinu toplijeh pozdrava prijateljima i najljepši svome dragome prijatelju.

M. Ali P. Rizvanbegović.

Hercegovac.

Кад

по Stecchetti

Кад опане лишће, а ти дођеш млада
У гробиште тражит крст ми више главе,
У нуглу га једном наћи ћеш, и тада
Још око њег цв'јећа и зелене траве.

Ти побери цв'јеће, њим окити косу,
То је из мог срца поникло, и то су:
Саме пјесме, које на свјет не пропустих,
И љубавне рјечи, што ти не изустих.

Хајванхо.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Književni prikaz.

Congrès International des traditions populaires
(10-12 septembre 1900) Paris. — Emile Lechevalier 16, rue de Savoie. 1902. Cijena (?).

Ovo je jedan od najznamenitijih međunarodnih kongresa, što se je držao za izložbe u Parizu, a Francezi su mu posvetili osobitu pažnju, jer je narodoslovlje mlada znanost, koja združuje sve narode na svijetu. Folk-Lore je krv narodâ, pa u istinu su na ovaj kongres pristupili prvi Francezi, tu je i nekoliko članova Instituta. — Evo pregleda raspravâ, da se zna koji su narodi bili zastupani:

Commission d'organisation

Programme.

Liste des membres du Congrès.

Congrès international: première séance.

Les lois de la Vie des légendes Raotll Rosières.

L' Union fait la force Renè Basset.

Le Folklore nègre en Amérique Comte de Charencey

Origine, évolution et transmission des contes
et légendes Minas Tchéraz.

Légendes mégalithiques Paul Sébillot.

La légende de David et de Mher (résumé) . Archag Tchobanian.

La Continuité des légendes hunno-ougriennes
(analyse) Jules Sebestyen.

Le Tradition poétique Emile Blémont.

Les vieux chants populaires scandinaves . . Léon Pineau.

Discussion

La Danse totemique en Europe N.-W. Thomas

La moreska et le juge gras (le roi de village)
dans l'île de Curzola (Dalmatie) (résumé).

Les narikatchés ou bouragnillés Voulétich-Voukassovitch

Histoire de la religion primitive du soleil et
du feu (résumé) Michel de Zmigrodzki

Le culte du feu (résumé) O. Schell.

Quelques traditions helléniques Typaldo Bassia.

Les sorcières chez les Serbes et autres Yougo-
Slaves Voulétić-Voukassovitch

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

- La Société Suisse des Traditions populaires · E. Hoffmann-Krayer
 Le Mouvement traditionniste en Galicie. · · · M. Franko.
 Michievicz et la littérature populaire · · · Dr. V. Bugiel
 Echantillon d' une étude comparée des chants
 populaires néo-grecs et des autres, euro-
 péens et orientaux (sommaire) · · · · · Stanislas Prato.
 La Divine Comédie de Dante au point de vue
 des mythes orientaux et de la tradition
 populaire (sommaire) · · · · · Stanislas Prato.
 Plastique, esthétique et morale de la démolo-
 gie (sommaire) · · · · · Stanislas Prato.
 L' Evolution du Costume · · · · · Paul Sébillot.
 De l' évolution du costume en Poitou · · · Henri Gelin.
 Les ornements chez les Serbes et autres Yougo-
 Slaves (résumé) · · · · · Voulétić-Voukassovich
 La science des illettrés en Ukraine et les étu-
 des générales dans cette direction · · · Th. Volkov.
 Les vestiges du communisme rural et fami-
 lial en Galicie · · · · · Ohrimovitch.
 Sur les applications du phonographe à l' étude
 des traditions populaire.
 Séance de clôture, mercredi septembre (ré-
 sumé des travaux).
 Banquet du Congrès international.

Po ovomu ispada da su Srbi bili dobre sreće, jer je kongres primio četiri rasprave, što ih je poslao pravi član istoga kongresa g. Vid Vuletić-Vukasović, koji je do sada na dva kongresa sudjelovao, t. j. u Čikagu god. 1893. a u Parizu god. 1900., gdje je bio pozvan i kao član antropologičkog i predhistoričkog kongresa.

Ovo nije list za Folk-Loru, pa se ne ćemo ovdje baviti pojednostima različitijeh rasprava, nego ćemo samo istaknuti da su prilozi g. Vida Vuletić-Vukasovića prava slika našega naroda; odlikuju se jasnoćom i osobitom kratkoćom.

Osobito ćemo pažnju svrnuti na raspravu o vješticama. Ista je ova radnja bila štampana i talijanski u „Archivio delle tradizioni popolari“ pod uredništvom čuvenoga Dr. G. Pitré-a, a preveo je na srpski za „Караџић“ Dubrovčanin J. L. P...ć. Još prije toga pisao je o Kongresu i o prikazima g. Vukasovića urednik „Караџића“ g.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Tih. R. Đorđević, pa pošto je on strukovniak, mi se samo obaziremo na njegovu recenziju, gdje se ne samo izrazuje pohvalno o spomenutomu gospodinu, nego mu još i zahvaluje u ime znanosti, da je tako prodičio naš narod.

Vještice su najglavnija raspravica, a ostale su tri podređene prvoj, jer je u prvoj htio da fotografiše narod. Moreška i Debeli Sudac na o. Korčuli, Bugariše i Narodni Vezovi ovo samo ističe kao proste priloge, premda se i ovdje zrcali narodna ćud. I mi smo zahvalni ovomu skromnomu radniku, čije su radne vazda pohvalne, jer su iz naroda za narod.

Sad nam se na novo povratiti na spomenuti kongres. Počasni je predsjednik bio M. Gaston Paris, član Akademije, a predsjednikom M. Charles Beauquier, zastupnik — i predsjednik društva pučke predaje.

U odboru je bilo 36 članova, a poznat nam je поближе Léger Louis, profesor slavistike u franceskomu kolegiju. Pravijeh je članova bilo 143, koji su zastupali sve glavnije narodnosti, a ovdje ću istaknuti samo Slovene, što se nas tiče:

Altehevski J. — iz Rusije.

Dr. Bogišić V., kor. Instituta — iz Dalmacije.

Karłowicz Dr. Jean — iz Varšave (Polačka).

Dr. Ohrimovitch — iz Galicije.

Plauruska Mme Wanda — iz Varšave (Polačka).

Pokrowski Aleksander, profesor na universi u Karkovu, u Rusiji.

Pontiatine knez, iz Petrograda, u Rusiji.

Raffalovich Mme Marie, u Parizu.

Trojanović, profesor na Velikoj Školi u Beogradu, u Srbiji.

Volkov Th., član antrop. društva, u Parizu.

Vuletić-Vukasović Vid, nastavnik iz Dubrovnika, u Dalmaciji.

Watson Mme, iz Rusije.

Javković Danilo, iz Srbije.

Zmigrodski Dr. Mihajlo, iz Suche, kod Krakova, u Galiciji.

Ugarsku je zvanično zastupao pristav Budim-Peštanskog narodnog muzeja Dr. Jules Sebestijén, pa je predao odužu raspravu, a primljena je samo u kratkoj analizi po M. Paulo Sébillotu (*La Continuité des légendes humno-ougriennes*).

Dr. V. Bugiel, član autropološkog društva u Beču i etnograf. austrijanskog društva, čitao je:

„Mickiewicz et la littérature populaire“, od M. Franko.

„Le Mouvement traditionniste en Galicie“.

Ovo su dvije znamenite raspravice, a osobito je iscrpna radnja Dr. V. Bugiela (str. 92—107).

Napokon mi je svrnuti pozornost na znamenite rasprave Stanislava Prata, a osobito gdje se ističu u Divina Comedia miti istočni i pučka predaja.

Folklorizam je sasvim mlada znanost, t. j. od god. 1867. U Engleskoj postoji društvo za Folk-loru (narodnu predaju), a dakako, riječ je sastavljena od engleske (teutoničke) riječi Volk ili Folk (puk) i lore (znanje = lehre). Ovo je isključivo nauka pučka, a bavi se pjesmama, poslovicama, pričama, običajima, pučkim predajama i t. d.

Najprije se uvelo po koje društvo za Folk-loru u Španjolskoj, u Portugalskoj, u Franceskoj i t. d.

U Rimu je prof. F. Sebatini god. 1877. prvi počeo da štampa u tu svrhu jedan buletin, koji je bio obustavljen god. 1878., a počeo je opeta izlaziti god. 1888.

Ova preznamenita znanost ispituje štogod ima puk u pučkoj književnosti i u predaji. Folk-lore je temelj i osnova za filologiju i za etnografiju, a da ne kažemo o drugomu.

Ova znanost ne dâ da se zakopa pučki život, t. j. rodila se u puku, žive s pukom i za puk — Folk-lore je život narodâ. U Americi se najbolje razvija, jer se ženskiine mnogo bave Folk-lorom. I kod nas se počelo posljednjih godina kretati ovo životno pitanje, ako i po nešto sporo, nestalno i nepravilno.

Spomenut nam je ova upućena izdanja:

— Српски Етнографски зборник издаје српска Кр. Академија у Београду.

— Zbornik za narodni život i običaje južnijeh Slavena, na svijet izdaje Jugosl. Akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

— Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, издава Министерството на народното просвѣщение — Софија. Izlazi godišne u velikim sveskama od 1889. god.

U Aleksincu (Srbija) uređivao je čuveni srpski Folklorista gosp. Tih. R. Đorđević krasan list Караџић, pa, nakon tri godine, obustavljen je ove godine radi nestašice predbrojnika, što je vrlo žalosno, jer je ovaj list budio narodnu svijest za pučkom predajom.

Ispitujući dakle kńigu spomenutoga kongresa, napisali smo ovu bilešku i radi narodnog ponosa, jer se naše pučke umotvorine pred svijetom visoko cijene — i tako se podiže naš glas, čast i ugled. —

L. Z.

* * *

М О Т О

Чудноват је свијет овај,
Угодит је тешко њему,
У јајету длаку тражи,
А ману ће наћи свему.

Н. Н.

„Чудноват је свијет овај“

Постануо сада.

Свак би хтио да ужива

Без труда и рада.

„Угодит је тешко њему“

Јер свакако суди;

Један пеује, други моли,

Трећег пјесма буди.

„У јајету длаку тражи“,

Плаши се од свега,

Од љубави и поштења —

Без обзира бјега.

„А ману ће наћи свему“

Знање да покаже,

Јер охолост и тапштина

Пакост њему блаже.

Kniževne ocjene.

Ljubav i zloba, alegorično prikazivanje u jednom činu, s predigrom i pjevanjem. Za dječju pozornicu priredio Ante Jukić. Tisak Hrvatske dioničke tiskare u Mostaru.

Pred nama je jedna kúiga, koju nedavno preporučise i mostarski *Osvit* i Zemałska Vlada bosanska; prvi svojim čitaocima, a druga svojim školama, za ispitne darove. Rekao bih dakle, da kúiga nije obična. Pa hajdemo da vidimo.

Vila ljubavi i Zloduh oplade se, ko će više zadobiti djece za se. Vila ljubavlu, a Zloduh zavišću. Na kraju krajeva Vila zadobije svu djecu, pa čak i ono nekoliko, što ih Zloduh bijaše sebi primamio. To je tema komada. Ali, na žalost, tema nije dobro obrađena. Vila nam priča, da je svu djecu premamila, ali nama to nije dosta, niti joj možemo vjerovati, mi nijesmo vidjeli kako? Na koji način pristaju djeca uza ņu? Čak i ondje, gdje je pisac mogao da nam iznese takav jedan primjer, na onome mjestu, gdje ona zloduhova djeca pristaju uz Vilu, ni tu ne vidimo, kako se dogodio prelom u ņihovoj duši. **Mi**, doduše, vidimo kako djeca neprirodno i nedjetinški deklamuju n. pr.

Ja nijesam slušao oca, pa mjesto u školu skitao sam se kojekud, dok ne zapadoh u šake ovog čarobniaka! Ah, moj oče, — kako bih te sada slušao, — samo me spasi... ah spasi!...

Ali kako je došlo do toga, da oni ovako govore, kad znamo, da su se prije đavolu predali? To pisac nije objasnio, nije znao da obradi i to mu je upropastilo čitavu stvar. Ovaka, kakva je, ona je nejasna, nepotpuna, loša i ne će moći zadovoljiti ni maņu djecu, a kamo li ostarije, niti će uplivosati na ņih...

Suvišno je u komadu i ono *Siroče*. Ono nikako ne treba, jer bi Vila i bez ņega mogla izvući onu djecu iz pećine. Ono je, zar, umetnuto s toga, da ovako govori:

— Idem, padnem li, pasti ću za svetu stvar; pobijedim li, pobijedila je i ljubav u svijetu!

Ovako mudro ne govore ni mnogi stariji, a kamo li jedno siroče-dijete.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Suvišan je i odvratan i onaj prizor, gdje zloduh bije selaka, koji bi trebao još i da je šaljiv. I na što uopšte onaj selak u komadu za djecu? . . .

Da komad izgleda lepši, pisac je unio nekoliko lošijih stihova, koje nazivlje pjesmama. Jadan učitelj djetinji, koji, za ljubav sroku, ne žali i jezika iskvariti:

Za godinu jedva dana
 Čarape ispletu,
 A gdje j' igre i plesaña
 K'o pomamne letu (mjesto lete)

 Nebom šeće mjesec bl'jedi
 Za ním sjajnih zv'ezda stada
 C'jelu noć ga vjerno sl'jedi . . .

Jedno stado može da slijedi, a kad su stada, onda treba da slijede.

Ovakijeh pogriješaka ima još, no nije vrijedno da ih iznosimo. Ni djelo, samo po sebi, ne bi zasluživalo, da se o ņemu govori, da nije onijeh navedenijeh preporuka.

XX.

*

Cviece iz narodne bašće, ubrao Trusan Nikov Volavski. (Osvitova knižnica) Mostar. Tisak i naklada hrv, dioničke tiskarne. —

Opet jedna zbirka narodnijeh umotvorina! Ali ova je zbirka interesantnija od ostalih, jer, zamislite samo, pisac je sve ove pjesme pokupio u Turskoj Hrvatskoj. Nemojte misliti sada, da se ja šalim i da stvar izvrćem na smijeh. Bože sačuvaj! skuplač baš, od riječi do riječi, ovako kaže: „Dok sam učitelevao u Turskoj Hrvatskoj, u ubavom Pouñu, gdje je svaka gruda hrvatske zemlje istorijska“ . . . Eto vam dakle, pa ako ćete se smijati, molim vas smijte se skuplaču, a ne mojoj tobožñoj šali . . . A kakve su to pjesme, želite li znati? . . . Pa, naravno, srpske narodne pjesme, od kojijeh su, šta više I., X., XII., XVIII., XX., XXIV., XXVI., XXVIII., XXXI., XXXII., XXXIII., XXXIV., XXXV., XXXVII., XLI., XLIII., XLIV., XLIX., LIV., LVII., LIX., gotovo prepisane iz davno štampanijeh zbiraka: Vukove, Popovićeve, Milanovićeve i Grdićeve. Dakle više

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

nego trećina prije su pokupljene i štampane! Je li ih trebalo ponovo kupiti i štampati, to će svak lako rasuditi. Na ovaj način svak bi mogao biti skuplač, i, bez velike muke, iz tuđijeh zbiraka sastaviti jednu svoju. Ali kakva je korist od te njegove zbirke?

Od onijeh pjesama, koje je on ukupio, nije ispisao svaku kao što treba. Tako n. pr. od dvije pjesme sastavio je pjesmu VII., a od tri pjesmu VIII.

Evo te pjesme:

Tabakovo lišće,
Javorove grane,
Tamo j' mili Ale,
Tamo mene mame
Na obilu ruku
Na ožutu tuđu
Naokolo žuta
A u sridi luta.

Ovo je jedna pjesma, čitava pjesma. Ali skuplač to ne vidi i spaja s nome ovu, sasvijem različnu pjesmu:

Dukatiću žut li si,
O moj dragi lip li si,
Ja ću tebi sama doći,
Ti ne hodaj sam po noći.

I ovo je zasebna pjesma, samo što četvrti stih treba da dođe na mjesto trećega, a treći na mjesto četvrtoga. Ali skuplač ni to ne vidi. On ide dalje i treću pjesmu veže u jednu sa one dvije:

Ja poletih priko poľa
Kao zvizda priko neba
i t. d.

Skuplač, koji ne razumije svoj posao, boľe da ga se ne laća. Ovo govorimo i zbog toga, što Volavski nema ni ukusa i štampano je neke pjesme, koje nika kve vrijednosti nemaju, makar što su na-

rodne. Da je Vuk ovako kupio, zbirke bi mu bile daleko deble, ali u njima ne bi bio sam biser, nego bi bilo i šljunaka. U knjizi ovoj jedva dvije do tri stvari nove da vrijede. A to je koliko i nijedna.

Mostar 1902.

XX.

* * *

Смртни обичаји у Турака. Белешке Тих. Р. Ђорђевића (стр. 221-238. прештампано из »Годишњице Николе Чупића књ. XXI.«) У Београду — цијена(?)

Ова је књижица особито знаменита, јер нас упознаје са смртнијем обичајима у Турака, а доста је тијех обичаја и у крштенијех Србаља, што су примили с истока преко Турака. Господин професор Ђорђевић има темељите припреме, да обрађује народословну струку и пуно нас је задужио с овом рађом, која је малена по објаму, а велика по садржини.

Доста се може из ње научити, навластито из марљивијех опазака, а справни смо примати и ми од браће мухамеданаца сличнијех рађа о обичајима.

Ево увода, па се по њему зна како се о тому радило:

»О смртнијем обичајима у Мухамеданаца, колико је мени познато, све до 1899. године у нашој књижевности није било говора. Те године написао је г. Вид Вулетић-Вукасовић чланак о посмртнијем обичајима код Мухамеданаца у Херцег-Босни, у коме је означено пуно веома интереснијех података о смртнијем обичајима око мртваца у мухамеданаца у Херцег-Босни. Али и послје овог прилога г. Вукасовића остало је још посла на томе пољу, а сем тога подаци г. Вукасовића још ни су обичаји Турака, већ Срба Мухамеданаца.«

Госп. Ђорђевић одушевљено пише о мухамеданцима и хвали Србе мухамедове вјере . . .

Ђ.

1) В. Лештинс Матице Срп., књ. 197. стр. 142-158.

Mudre izreke.

1. Pitaње socijalizma mogu riješit samo vaspitaње i dobrotvor-
nost.¹⁾ Cavour.
2. Zakone vaļa udešavat za narode, a ne narode za zakon.
Dučić.
3. Republike bile bi sretne, kad bi vladali filosofi ili kad bi
vladari filozofirali. Platon.
4. Mudru čovjeku vrijeme prolazi u zabavama pjesništva i zna-
nosti, a ludomu u raskošama ili u spavaņu ili u kavzi. Kakva je
ļepota bez dobroćudnosti, kakva je noć bez mjeseca, kakva je rje-
čitost bez pjesništva? Sanskrtska izreka.
5. S nereda dozrijeva potreba reda. Italijanska izreka.
6. Oni, koji misle da se može uspjeti u koječem, bez truda i
ustrpljenja, otrovnici su. Franklin.
7. Što se u trenutku pusti, ni čitava vjekovječnost ne povraća.
Schiller.
8. Što um mudrijeh ne vidi, to vrši dječji um, u svojoj pro-
stodušnosti.²⁾ Schiller.
9. Niko ne daje ništa tako podarno, kao svoje svjete.
La Rochefaucould.
10. Ja nemam ostrogu da podbodem bokove moga hoćeņa.
Shakespeare.
11. Što je ime? Ono, čemu je ime ružica, milo bi nam miri-
salo, da se zove kako mu drago. Shakespeare.
12. U politici tačna pravila rijetko se slažu sa nuždama časa
i koristima cilja. Moiiy.

x.

¹⁾ Vaspitaње između ostaloga treba da zamijeni bič gospodarev starijih vremena ljubavlju za radņom, a dobrotvornost treba da nabavi radnje spučenijem a pomoći slabijem.

²⁾ Glasovit prirodoslovac zapita vatre. Malo eiganče potrči i stavi na dlan od ruke pepela, a na to razgorjeni ugaļ i prinese učeņaku. Ovaj se snebi da malo dijete zna za prirodni zakon, koji još nije bio znanstveno utvrđen, biva da pepeo izolira žar.

Mudre izreke i poslovice Arapske.

1. Onaj koji ne pozna zlo, u to upada. (Ne možemo ubjegnuti zlu nego poznavajući ga i znajući načine, kojima se možemo od néga očuvati).

2. Čovjek je skriven pod uvojkom svoga jezika. (Možemo poznati vrijednost jednoga čovjeka, kad smo ga čuli govoriti).

3. Ne moli nego tvoga Boga, i ne boj se nego od tvoje savijesti. (Kad molimo koga, ponižujemo se pred njime; a kad se bojimo od svoje savijesti, ne činimo zlo, i, dosljedno ne bojimo se od nikakve oblasti. Ova izreka pokazuje ponositost i duh nezavisnosti, što je karakteristika u Arapâ).

4. Imati potrebe od kogagod, to je bit négov rob; moć ga se proći, to je bit nému jednak; obavezat ga čijem, to je postati négov gospodar.

5. Cijena čovjekova nije drugo nego dobro što on čini. (Vazda cijenimo čovjeka po négovijem dobrijem djelima).

6. Osveti se zavidniku mukama négove vlastite zavisti. (Ne možemo u istinu zavidniku naturit veću kaznu nego što je pečal te ga neprestano grize radi čestitosti zavidenoga čovjeka).

7. Čovjek je neprijatelj onoga što ne zna.

8. Ne gledaj onoga koji govori nego ono što govori. (Riječ treba paziti, a ne čelade, koje je reče).

9. Ne pouzdaj se u tvoga neprijatelja, ali još mañe u tvoga prijatelja; prijateljstvo može jedan dan prestati, pa prijatelj će bole znati načine da ti škodi.

10. Neprijatelj ne će nigda moći da zada nezalici jadâ, što ovaj zadava sebi samomu.

11. Ako hoćeš prigovoriti prijatelju sve négove slabosti, do malo ne ćeš naći više što ne zasluđuje prigovora.

12. Nije potreba obazirati se kakvo je koje čelade; u négovu licu nalaziš pravu riječ. (Regbi da su Arapi uvjereni da je lijepo lice vazda ogledalo unutarne vrsnoće, i da je naznačuje; a naprotiv ružno lice da je znak zloće. Biće koji razlog zašto oni tako misle).

13. Nemoj malo cijeniti neprijatelja i ako je slab; prhla slamka škodi oku, a mala mušica može ozlediti lava.

14. Budi postojan u suprotivi i ne kloni nimalo pred neprijateljem; ili ćeš pasti. Ne vidiš ružicu kako je mirišu svježju, a bace je pod noge kad usahne?!

Ljubavne pjesme (izvod).

Jaran reče jaranici, kad mu je prijetila mačem u ruci: Baci mač što nosiš; tvoje su oči krvoločnije od tvoga britkoga mača. Mač ne reže nego kad je izvučen, ali nož tvoga pogleda ubija kad je u nožnici. Ubij me, ako hoćeš; ne raspolaga li gospodar svojim robom?!

Ljubovnik piše svojoj ljubovnici.

Moje je tijelo kod kuće, ali moje srce je na putu. Ovo je kod tebe, i ne ostaje mi nego ono. Dakle mi nema života, a ko može živjeti bez duše? Ti imaš moje srce, to je jedan dio od mene; ne bi li ti pristala da uzmeš sve!!!

Drugi pjesnik videći da plače gospođa njegova srca, opisuje njezino tužno lice:

Ona daždi građom da natopi ružu, ugoni u korađe grivnu dragoga bisera; pa bojeći se da nezine očine strijele ne probuše bjele joj ruke, ona ih je oružala oklopom. (Pjesnik hoće da kaže da njegova draga ronila je suze, koje su naličile na sugradicu, niz svoje obraze, divne kao ružica; a od zdavajaña grizla je usne i zasađivala biser u korađ, biva zube u usne. Oklop na rukama za obranu od udaraca iz oči, to će bit nekakve narukvice. Divno!!!)

Nedjib Bey

Turski generalni konsuo
u Dalmaciji.

B i l e š k e

Dragi Srđu!

Osladio sam ono što si mi pisao o Konavlima¹⁾ i uvjerio si me. Također rado sam pročitao ono što si otpisao Rćaninu²⁾ o Rātu i Stonu; ono su stvari očite i historijskijem dokazima osolene, čemu nema prigovora. No još imam da te nešto pitam, i nemoj mi kazat da sam zanovetalo. Kad uzmožeš, odgovori mi, i to javno da svak može stvar proučiti; no moliću te da mi anonimno odgovoriš, jer, kako vidiš, ja ti privatno povjeravam svoje pravo ime, ali imam razloga da se krijem od javnosti.

Odgovori mi dakle u tvomu kniževnom listu, jer ti znaš kako se dan današnji mute misli a zavodi čitalački svijet svakojakijem knižgama i novinama. Treba bistriti i čistiti, pak će napokon i sami oni, koji u mutežu ribaju, biti prisiljeni da progledaju i osvijeste se.

Evo ti dakle nekoliko pitańa, koja, molim te, da mi razjasniš:

I. Kakav je to neki nemački dokaz iz XV-og vijeka o političkom Hrvatstvu grada Dubrovnika, što je izvirio na vidjelo lani o Gutembergovoj objetnici u Beču?

II. Je li istina da su naši stari Dubrovački pisci zvali naš jezik hrvatskijem; i, ako je istina, kako ti to tumačiš?

III. Što znači naziv naški?

IV. a što slovinski?

Vidim da ti mnogo zanovetam, ali dobro je da se ovijem pozabaviš, jer vjeruj mi, ovo su korisne rasprave, koje mogu dosta ploda donijeti, kad se trijezno i mirno razabira. Nestrplivo očekujuć tvoj odgovor, pišem se

U Dubrovniku na 1 Aprila 1902.

Tvoj odani prijane.

Dragi prijane!

Odlučio sam, kako znaš,³⁾ ne odgovarati ni pseudonimijem ni anonimnijem pismima, i zanago ti ne bih odgovorio, da mi nijesi povjerio svoje pravo ime, moleći me da te ne ođam. Ne ću ispitivati uzroke, s kojih tako postuplaš, jer svak ima svojih razloga da se

¹⁾ v. Srđ br. 2 (biļeška I).

²⁾ v. Srđ br. 4 (biļeška).

³⁾ Ibidem.

krije, pošto su sad vremena škakljiva i za nevino prebiraње historijskih monumenata. Svakako forsari et haec olim meminisse juvabit! A sad na stvar.

Milo mi je, dragi prijane, da si mi podao prilike da se porazgovorimo o nekijem stvarima, koje su ti još mutne i koje iznosiš u tvojoj poslanici. Drage voļe dakle evo me na posao.

Ad I). Da ima istorijskih spomenikā, koji Dubrovnik nazivlju hrvatskijem gradom, bilo bi ludo poreći. Ali svak piše kako mu se sviđa i kako umije, pak istom kasnije nastupi neumolna zdrava kritika, koja upućuje u pravo historijsko kriterije. Dokument, o kome govoriš, jest baš iz XV. vijeka. Lani o Guttembergovoj obļetnici bila je izložba u Bečkoj Dvorskoj knižnici inkunabulā štampe, pak na jednom listu vodiču poklonicima u svetu zemļu, mogao je svak pročitati ovo o našem gradu, što ti ja od prilike prevodim iz zastarjelog nemačkog jezika¹⁾: „To je lijepo sagrađeni tvrdi grad u kraljevini hrvatskoj; oni imaju ugarskoga kralja za svoga gospodara, komu svake godine plaćaju danak. Ali su k tome dužni svake godine plaćati i Turcima neki iznos novaca, da budu s nima u miru“.

Ovaj dakle spomenik kaže čisto da je Dubrovnik bio čest kraljevine hrvatske; dakle iznosi neko političko hrvatstvo grada Dubrovnika dosle nečuvano. No čuđim se, kako si se ti mogao i zadržati na onoj vijesti, kad kod nas i ženice znaju, da Dubrovnik nije bio nigda čest kraljevine hrvatske, nego je samo bio pod zaštitom ugarskoga kralja, koji je u isto doba bio i hrvatski. Pa znaš i to da je Dubrovnik mijeňao zaštite kao eno ti slaba državica da sačuva svoju slobodu. Za to su mu i pakosno izvnmuli značenje dvaju slovu na njegovoj zastavi, biva S. B. (Sanctus Blasius) u Sette Bandiere²⁾. I s Turskom je Dubrovnik oćijukao i bio pod nezinom zaštitom, a i s Mlecima, da ne spomiňem drugo; dapače Mleci su mu bili naturili i svoje knezove, pa i za dugo vrijeme, ali do početka predašnjega vijeka Dubrovnik je vazda i neprekidno sačuvaov svoju političku nezavisnost i slobodu. Ovomu nema

¹⁾ Naslov je listu: „Dy Schiffart über Mere zum Grabe Isu Xti des Vare“.

²⁾ G. Gerard, nekadašnji poslanik franceski na Crnogorskom Dvoru, pričao nam je da u Parizu u zavodu za Diplomate uče pitomei Dubrovačku diplomaciju, koja nije puzala oko mogućikā, nego mudro nastojala da zgodnijem svezama u presudnom času Dubrovnik sačuva svoju zlatnu slobodu.

prigovora, a i ne može ga biti s nikakve strane, jer je ovo historija na osnovi tvrdijeh dokazâ poznatijeh svemu svijetu.

Eto dakle na što se svodi ti tobožni dokaz o političkom hrvatstvu grada Dubrovnika!

No kad se obazremo na doba, u koje je pisan rečeni nemački spomenik, nije čudo da se je piscu omakla ona historijska omaška. I na Europejskom¹⁾ zapadu bilo je sve mutno u političkom i etnografskom obziru, a kamo li na istoku i na Balkanima. Pa hoćeš da je onaj Nijemac, što je napisao onaj spomenik, nešto o tome znao u opće, a na po se o Srbima i Hrvatima, kad i mi u Dubrovniku početkom prošloga vijeka nijesmo gotovo ništa znali za to, i tek polovinom prošloga vijeka počelo nam se je o tome svitati. Nije čudo da se i danas Nijemcima brkaju pojmovi, kad pišu o Srbima i Hrvatima, a kamo li onda. Pa i to treba na um uzeti da su Nijemcima, barem u Austriji, Hrvati domaći elemenat, a Srbi su im narod gotovo vański; pa i dvostruka ih naša azbuka smeta, što je čudnovato, jer i oni imaju je dvostruku. Za njih je srpski što je ćirilovicom napisano, a hrvatski latinicom; pa i o tome kadgod smeteno pišu. Biće ti, dragane, pao pod oko kadgod kakav službeni prijevod iz nemačkoga na naš jezik, pak ako je tekst ćirilovicom napisan, onda ima opaska (kroatisch mit serbischen Buchstaben).

No što ćemo iskat take spomenike u zaglušnoj starini, gdje se lakše brka historija, pak po tome i politika i etnografija. Eto ti, dragi prijane, jednog znamenitog skandinavskoga djela, koje je lani izašlo, a naslov mu je: *Illustreret Verdenslitteraturhistorie*, Copenhagen 1901. U toj knizi M. M. Benediktsen uredio je slovenski dio te historije svijetske literature. I tu nazivlje Dubrovnik hrvatskijem gradom, a čuveni Jensen, koji je u Dubrovniku živio i upoznao se s dubrovačkom etnografijom i kniževnošću, piše o tomu djelu ovako²⁾: „S pravom se ističe (u toj knizi) na posletku eminentna važnost Dubrovnika kao predstraže zapadnačke kulture na slovensko-turskom balkanskom poluostrvu, dok, u istoriji, i negova uloga nije odigrana. Samo čini pisac pogrešku nazivajući Dubrovnik hrvatskim, a uz to opet spominje Srbe kao susjede toga grada. Dubrovnik nije bio ni jednostrano hrvat-

¹⁾ Govori se samo o Evropi, jer ostale česti naše zemlje, poznate i nepoznate, bile su gotovo prava nepoznanica.

²⁾ v. *Kolo*, sveska V. g. 1902 obr. 269.

ski ni isključivo srpski; on je zajednički južnoslovenski produkt na talijanskoj osnovi. Osim toga mogao je pisac na tom mjestu spomenuti i Dubrovačke realističke komedije i dubrovačku slovensku dramaturgiju u opšte, a neznatnu primjedbu o Gundulićevu prevodu Tassa, što se istorijski ne dá dokazati, mogao je izostaviti“.

Evo dakle, dragi prijane, na što spadaju ti tobožni istorijski dokazi bez istorijskoga kriterija. Eto je u ovome Skandinavskom dokumentu o hrvatstvu grada Dubrovnika pobrkana, kako vidiš, etnografija, a u onome davnome nemačkomu, kako smo vidjeli, više politika nego išta. No u objema spomenicima raspravlja se o gradu Dubrovniku, što je opasan zidovima, a ne o njegovoj okolini, jer sam rečeni učenak Benediktsen „spominje Srbe kao susjede toga grada“.

Uzgred ovdje sad bih ti ja mogao, dragane moj, natuknut o drugijem historijskijem stranputicama, i to mnogobrojnijem, po kojima je Dubrovnik razglašen talijanskijem gradom; pa svrativši se sa sviju tih stranputica, mogao bih ti dugo govoriti o pravom obilježju grada Dubrovnika, biva o njegovu Srpstvu, i dokazat ti da su i građanske i crkvene Dubrovačke vlasti priznavale pučkom jeziku u Dubrovniku srpsko¹⁾ ime; a za inostrane dokaze dosta bi bilo da ti navedem što govore noviji znameniti, a ne koje-kakvi, pisci, koji dobro poznaju naše stvari, a nijesu in ultima Thule kao onaj Skandinavac ili iz zaglušne starine kao onaj adamički Gutembergovac; a to su Kalay i Tomaseo, ali ne ću, jer za to me nijesi pitao, pa hitam da ti odgovorim na drugo tvoje pitanje, biva na hrvatsko ime jezika u staroj Dubrovačkoj književnosti, jer na toj slaboj osnovi zgrađeni su svi ti tobožni historijski dokazi o političkom i etnografskom hrvatstvu našega grada, a donekle zaveden je tijekom i Jensen, komu je zanago kriva čakavština u staroj Dubrovačkoj knjizi, o kojoj ću ti sad govoriti, zašto rečeni učenak nije Dubrovnik okrstio isključivo srpskijem gradom.

Ad II.). Neosporna je istina da u Dubrovniku XVI, XVII i XVIII vijeka pojedini su pisci nazvali naš jezik hrvatskijem²⁾,

¹⁾ Vidi „O Srpskom imenu po zapadnijem krajevima našega naroda, napisao V. H. (preštampano iz „Nastavnika“ za god. 1900); u Biogradu 1901 (str. 17-20).

²⁾ Od starijih pisaca, koji su nazvali naš jezik *hrvatskijem*, jedan je *Bruer* francez ne Dubrovčanin i ako je bio lijepo naučio naš jezik i postao našijem

ali to su uradili ponajviše kad su dopisivali s Dalmatinskijem pjesnicima, kao Naješković s Brtučevićem (Hvaraninom) ili Vetranić s Hektorovićem (Starogradaninom), ili opet kad su posvećivali svoje radove Hrvatima kao Zlatarić Banu Zrińskomu¹⁾. No i onako mogao je kojigod dubrovački pisac nazvati svoj jezik hrvatskijem. Ali za gotovo tri duga vijeka ima toga samo 5-6 putâ; i po tome se vidi da je to nekako sporadično a ne sve sebe (passim), kako bi se imalo očekivati u tri vijeka, jer druge nas literature svojim narodnijem imenom zablještuju gotovo na svakom obrazu pojedine kniževnosti i u drugijem. No ipak nema kud ni kamo, jer stari Dubrovački pisci svoj jezik kad i kad nazivlju hrvatskijem, i to je činjenica, s kojom treba računati. A trebalo je da oni pisci zovu tako onaj jezik, i inače nije moglo ni da bude. I evo zašto.

kniževnikom. Pa ni Pavlović (1747) nije bio Dubrovčanin; to je omaška Kukuļevićeva (Hrv. bibliograf. br. 1426-1427). St. Zlatović (Franović obr. 473) kaže (bez potvrde) da je bio iz Stona; ali se ni to ne može vjerovati, jer se u Stonu i u njegovoj okolići upotrebljava južni govor (Rad CIII. obr. 68), a Bernardin Pavlović piše zapadnijem.

¹⁾ G. Akad. T. Maretić Hrvat (Rad, kn. 89, obr. 236) pobijajuć svoga zemljaka Broza kaže: „Na str. 160-161 navodi pisac potvrdu, da su još u drugoj polovini XVI vijeka zvali i Dubrovčani svoj jezik *hrvatski*. Ali trebalo mu je tražit jaču potvrdu od one, koju navodi. Ispisujući na ime riječi iz posvete Zlatarićeve Elektre nije držao na umu, da je Zlatarić *samo iz kurtoazije prema hrvatskom velikašu Đurđu Zrińskomu* mogao reći: „stavih se za tije s jednakom požudom učinit *hrvatsku* Grkińu Elektru Sofoklovu“. Da je to bila samo kurtoazija, to se vidi iz riječi: „Spjevańa od vrijednijeh Latina i Grka, koji vam i u vaš *hrvatski* jezik govore“, dakle je dubrovčaninu Zlatariću *hrvatsko* ime dobro poznato, ali s tim je hotio samo toliko reći, da će njegovu knigu i *Hrvati* veoma lako čitati i razumjeti, jer između Dubrovačkoga i hrvatskoga govora nema velike razlike. Za to ne možemo iz Zlatarićevijeh riječi izvesti onoga zaključka, što ga je izveo g. Broz veleći: „po tome jasno izlazi da je Dubrovčanin Dinko Zlatarić zvao svoj jezik hrvatski.“ Veoma bi nam drago bilo poradi važnosti same stvari da je g. Broz naveo koju jaču potvrdu tomu, da su Dubrovčani svoj jezik zvali *hrvatskijem*, a sebe *Hrvatima*; a ako su navedene potvrde iz Zlatarića jedine ili bar naj jače, onda se treba ogledati za drukčijem dokazima o hrvatstvu ili nehrvatstvu Dubrovčanâ.“

A naš Budmani (Stari pisci XXI, 1899. Djela Dominka Zlatarića, život i djela D. Z. obr. XXX.) o tome kaže ovako: „Ovo svoje kniževno djelo (Elektru) a i druga s njima naštampana pokloni knezu Jurju Zrińskomu, te s *obzirom na njega* piše na naslovu: „iz veće tuđijeh jezika u hrvatski izložene“, a u pismu na njega: „Stavih se za tije s jednakom požudom učinit Hrvacku Grkińu Elektru Sofoklovu“, i „od vrijednijeh Latina i Grka, koji vam u vaš hrvatski jezik govore.“

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Neosporna je istina da su stari naši pisci, po svoj prilici, uzirući se u Marulića Splećanina i u druge od sebe starije pisce Dalmatinske, uzeli čakavski dijalekat za književni jezik. A znamo pak temeljito da čakavski dijalekat nigda nije bio pučki u Dubrovniku, jer suvremena proza iz toga vremena kod nas sva je o sve štokavska¹⁾. Za to stari Dubrovački pisci slabo su i umjeli čakavštinu, a to se vidi iz samijeh nižovijeh pjesničkijeh djelâ, što je Jagićev arhiv²⁾ izvrsno dokazao. Po tome ako su nazvali hrvatskom svoju naučenu, pak za to pokvarenu čakavštinu, pravo su imali, jer srpskom je nijesu mogli nazvati, pošto se čakavsko narječje uzdržalo isključivo u hrvatskoj jezičnoj oblasti. Za to mi možemo pripisat ovu pojavu našega književnoga razvitka prilikama onijeh vremena, a neoborivijem razlozima prosto konstatovati ovu jezičnu stramputicu³⁾, s koje su svratili počinući od Čubranovića na pravi put naši najboļi pisci, jer n. p. u Gundulića, Palmotića, Đorđića i u drugijeh boļih nema nigdje da nazivlju svoj jezik hrvatskijem, a kamo li sebe Hrvatima. Za što ga ovi boļi pisci nijesu nazvali srpskijem, a sebe Srbima, imaš, moj dragane, odgovor u „Srđu“;⁴⁾ a ti mi sam pišeš da te je ono zadovoljilo; pa kako i ne bi, kad mi se ono čini svijetlo kao dan.

Ad III.). A što da ti odgovorim na tvoje treće pitañe: Što znači naziv naški? — To sam ti bistro raspravio u „Srđu“⁵⁾, a ti mi sam kažeš u tvojoj poslanici, da ti je moj odgovor bio poćudi. I Talijanci kad reku: parliamo nostrano, naglasuju da govore talijanski. Zato i našima, u gradu i okolici, naški je srpski, i ako se danas gotovo već utrla uspomena srpskoga imena.

No i izvan oblasti stare Dubrovačke republike naziv je naški među Srbima imao i ima to značenje. Za krajeve na jugu i sjeveru staroj Dubrovačkoj državici, gdje ponajviše žive pravoslavni Srbi, mislim da nije potreba dokazâ i ako ih ima izobilja⁶⁾; a na zapadu za Neretvu, Dalmatinsku Zagoru i Makarsko Primorje, gdje

¹⁾ Po:edi pristupe čakavskijem pjesmama napisane od istijeh pjesnika i sudbene savremene rasprave u arhivu našega suda i ost.

²⁾ V. Jagićev Arhiv (für slav. Philologie) sv. 13. g. 1889.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ V. „Srđ“ br. 2 (biješka I.)

⁵⁾ Ibidem.

⁶⁾ Poredi spomenuto djelce „О српском имену В. Ђ.“ glava I., II. i IV.

su sve katolici, odaju se Srbima oni stanovnici zovući svoj jezik: po vu našku, po vu vlašku, po vu našku primorsku¹⁾.

Kod čakavaca n. p. osim plemenskoga naziva hrvatskoga za jezik, u pučkom govoru čuje se fraza po našu.²⁾

Ad IV). A što je slovinski? Kazao sam ti, moj prijane u „Srdu“,³⁾ da je Slovinski općenito književno ime za jezik sviju našijeh četiriju plemenâ na jugu, ali treba da ti ovdje naglasim, da se to polagano razvilo, jer s početka slovinski značilo je samo srpski. Za to ću ti kratkoće radi navesti samo tri dokaza, ali ih ima mnogo.

Daničić⁴⁾ kaže: **СЛОВѢНСКИ** (isto što **СЛОВИНСКИ**) slovenicus; по вѣсон грѣчкон и словенскон земан евова (краља Милутина) милостинна достиже, a zemlja kraļa Milutina bila je očitо srpska; dakle sinonim je toj riječi slovinski. — Pod istoj riječi razlikuju se nazivi hrvatski i slovinski: **ВИШКОШ ЗАРЕПКОМШ** и **СВЕГА ХРВАТСКОГА УРСАГА** и **СЛОВИНСКОГА**.⁵⁾ Iz ovoga se primjera bistro razabira razlika između hrvatskoga i slovinskoga, te je slovinski nešto drugo nego hrvatski. A što to drugo može biti nego srpski? Tebi, moj dragoviću, na razmišljanje!

G. 1364 pisar dubrovačke republike potpisuje se: **и Нико Бѣликъ днак срѣпски**, a to je prevedeno: a mi Nico de Biele, scrivан sclavonesco⁶⁾ (biva slovinski).

Takoder riječ sclavonia,⁷⁾ znači u starijem spomenicima Srbija po svjedočanstvu našega Bogišića, koji veli: „Statut (Dubrovački) ne upotrebljuje tu riječ (sclavonia) nego u tijesnom smislu, nazivajući kraljevinu Srbiju isto tako kao i zemlje od ņe ovisne ili gdje

¹⁾ Vidi Grubković Jakov gosp. odvjetniku Jozi d.ru Paštroviću g. 1879. u Zadar obr. 13, primj. 5.

²⁾ Na Visu.

³⁾ V. Srđ br. 2 (Bišeška I. u primjedbi).

⁴⁾ Рјечник из књижевнијех старинâ српских написао Ђ. Даничић, у Београду 1864.

⁵⁾ Ibidem.

⁶⁾ V. Jireček, Споменици српски, obr. 34.

⁷⁾ V. Le statut de Raguse, codification inedite du XIII-e siecle, par V. Bogišić, Paris 1894, obr. 44, primjedba 2 i 3. Tu je rečeno: „Le statut n'emploie se mot que dans un sens restreint, dénommant ainsi le royaume da Serbie aussi bien que le pays qui en dépendent ou qui sont habités par la race serbe.

su nastaćeni Srbi“; a za tijem o riječi *selavus* i *sclabus* govori da je isto u tijesnom značeću upotrebljena za Srbini.¹⁾

Zgodno je pak onda došao Dubrovčanima ovaj slovinski naziv radi vjerskijeh razlogâ,²⁾ te polagano on postade naziv kniževnoga štokavsko-jekavskoga govora zauzimljući mjesto imena srpskoga. Naziv se za tijem slovinski još bole udomaćio u poznijoj našoj kniževnosti u Dubrovniku, navlaš kad su se raširili pogledi našijem kniževnicima i puklo im šire obzorje pred očima o prostranoj oblasti našega jezika i njegovijeh ogranaka, a to naj prije na našem jugu. Gundulić u Osmanidi gotovo opisuje i granice slovinskoj državi, a po tome i slovinskom jeziku, kad ono pjeva svomu milomu Dubrovniku:

Krone Ugarske veći dio,
Svu Bosansku krajevnu,
I gdje 'e Herceg gospodio,
Vlast poda se turska ukinu.

Još sred ustâ luta zmaja
I nokata b'jesna lava,
Oko tebe³⁾ s oba kraja
Slovinska je sva država.

U ove dvije kitice zbijen je cijeli jug slovinski, kako se na prvi pogled lako raspoznaje.

Ove su granice opisivali slovinskom jeziku i drugi pisci i to ne Dubrovčani, a između njih najznamenitiji Kačić, koji opjevavši ratove i junake hrvatske, srpske i bugarske, nazivlje te svoje pjesme: Razgovor ugodni naroda slovinskoga.

Naš Palmotić pošao je i dalje pjevajući: Slovinski jezik koji od Adrije mora redom svukoliku zemlju svoji do pu-

¹⁾ Mème restriction, même observation. — Kao potvrdu Bogišićeva svjedočanstva navodimo da Papa Nikola IV. piše kraju Urošu ovako „viro: magnifico Urossio regi sclavorum.“ Isto tako u drugom pismu: „Stefano Illustri Regi selavorum.“ Također u pismu kraljici Jeleni isti papa piše: „Charissimae in Christo Filiae Helenae reginae Schlavorum.“ (Bomman „Storia civile ed ecclesiastica della Dalmazia II. 230). I *Miletius* zove naš jezik ling. slavonica, a konsuo Dubrovački, koji je stanovao u Prizrenu, imao je naslov „Console in Slavonia (Sclavonia).

²⁾ v. Srđ br. 2.

³⁾ Dubrovnića.

čine mrazne ledom; tako je po nému ovaj naš sveslovenski jezik.¹⁾ Đorđić pak pretjeruje i nameće slovinski jezik i Samojedima, Persijancima, pa čak i Kitajcima. No po Stulli-nu rječniku Slovinac je samo homo illyricus, a slovinski illirico, al-illirica. Po ovome se vidi da za Stullina vremena²⁾ slovinski, nije se uzimalo ni za srpski ni za hrvatski, nego za oboje skupa. Za srpski i srbli na po se kaže Stulli di Servia, servianus a za hrvatski i hrvačija croato, liburnicus, Croazia, Liburnia; i tako slovinski zahvatalo je kasnije sve dajbudi, što je Slovensko na jugu. Ovo je bilo općenito kasnije mišljenje o riječi slovinski; a što su mu pojedini pisci rastézali granice na zapad i sjever, i još dalje na Aziju i daleki istok, to su osamljena mišleña osnovana na srčanom rodoľubnom i pjesničkom zanosu. Sama pak riječ slovinski steže se i etnografski samo na naše južne granice³⁾ i ako je oblik ikavski.⁴⁾ Da su htjeli u Dubrovniku općenitu riječ da skuju za sveslovenski jezik, lako im je bilo kazati slavski od talij. slavo ili od naše riječi slava.⁵⁾

Evo ti, moj prijane, moga odgovora. Ja se nadam da će ti bit po ćudi; a ako te još što tišti, piši mi slobodno.

A sad da si mi zdravo i veselo!

U Dubrovniku na 16 Aprila 1902.

Tvoj
S r d.

*

Натпис на Бротницама (у Копавлима).

Драги Срђу!

Читао сам у 2. бр. цијењенога ти листа на стр. 68. нагађање чувенога Ђ. Даничића о натпису, па ево ти и овога прилога, гдје је споменути натпис по тенану прочитан, а споменик по танко описан.

Стећак је вапнен и зарубљен. На поставку је. Свршује у тростран лежећи бридњак са основицама нагнутијем унутра.

¹⁾ De praestantia et vet. obr. VI Stullijevu. „Rječosložju slov. Talij. Lat.“

²⁾ U drugoj polovini XVIII. vijeka i početkom XIX-og.

³⁾ Srednji Sloveni nazivlju se općenito *Slovani*, a sjeverni *Slavjani*.

⁴⁾ Jer *Slovjenski* bi bio oblik jekavski, a *Slovenski* ekavski.

⁵⁾ Sinonim slovenstva u našijeh dubrovačkijeh pjesnikâ.

Стећак је дуг м 1'33; висок м 1'34; дебео м 0'47; висок с поставком м 1'62; а поставак је дебео м 0'17. — Поставак је укресан са стећком, те није наврнут; то како је обично на другијем мјестима.

С доње је стране стећак овако раздијељен с пругом на троје:

а) Пут десне (у врху) као змај с двије ноге. Отворио је жвало пут бајословне животиње. Та је животиња (двострука је репа) сакупила ноге, те се трка, пут десне, попут овце или козе. Испод тога је птица, раширенијех крила, па још ниже, у трећему реду, као вук, а проти њему нахрипио пас. Пут десне се трка као дивокоза проти змији (змају?), те змија бјежи.

б) коло од десетеро женскијех креће се пут десне — Пут десне је, т. ј. како се гледа на камену, али је у нарави противно, а то буди речено и о другијем предметима на стећку. —

γ) Овдје су три животиње, бива двије дивокозе за јеленом пут десне.

На ногама је (стећка) полумјесец узгори, а ниже звијезда у вијенцу, па наниже чељаде (женско), те држи на глави, с обје руке, као кошару. У дну је витез на коњу, окренут пут десне, те се игра цилитања.

С горње је стране стећка:

- а) Коло се креће од деветеро мушкијех пут десне.
- б) Лети шест птица, различите величине, пут десне.
- γ) Коло се креће од деветеро женскијех пут десне.
- δ) Двије ће дивокозе пут десне за јеленом.

На глави је споменика крст попут дјетелине (*crux trifoliata*), а уза њ су са сваке стране по двије свијеће. Испод крста је натпис, а под натписом је витез на коњу, пут десне, те у лијевој држи узду, а у десници сокола. На глави му нема калпака, бива гологлав је.

— На ногама је споменика, уз остале знакове, чељаде женско, те држи на глави, с обје руке, као кошару(?). Оно је могло, по свој прилици, значити и обилност поља, а регби да се то односи на покојниково богаство у баштини, па би могло значити у сватовима и справу. Ево натписа:

Чита се:

† СЕ ПИШЕ АН
КО УТЈЕШ(Е)
НОВ УНУК I
ДРУГ СА(Д) ЛЮБ
ОБЕЦА СИНОВА
Ц ПАСИТЪ
Н ЛУБОБЕЦ

† СЕ ПИШЕ АН
КО УТЈЕШ(Е)
НОВ УНУК/И
ДРУГ СА(Д) ЛЈУБ
ОБЕЦА СИНОВА
Ц ПАСЈТЈЕ
Н ЛЈУБОБЕЦ*).

Овдје није јасно презиме, па се баш тачно не зна да ли је ту укупан какав јунак Љубојевић од старе херцеговачке племените лозе Љубојевића, те су се послије сви истурчили. Строго не би могло бити презиме Љубојевић, Љубојевац — Љубовац. Свакако су у Херцеговини (како ми је казао Хамзибег Ресулбеговић из Требиња) два различита племена, те се разликују по кратку или дугу изговору њихова презимена. = Љубојевићи.

Ж.

*

Dragi Srđu,

U III. broju „Srda“ na str. 107. piše g. Adamović: „Mlini“ su odista bili na gorњem Konalu taman prama današњoj Minčeti.“ —

Moj mi je djed pripovijedao, da su bili žrvni na gorњem Konalu, gdje se mљelo žito za Dubrovački puk; da je tu bilo mnogo žrvaņa, i da je tu radilo muško i žensko, i da je on s Trstenoga hodio tamo mљeti na platu, i da se je међу onijem radnicima onda osjećao živahni srpski duh. On je umro ovdje 1858; bilo mu je preko 80 godinâ.¹⁾

Toliko u ime istine; a sad primite iskreni pozdrav.

U Trstenomu na 5 Marča 1902.

A. Miļas.

*

¹⁾ Ovo iznosimo prosto radi kronike.

AFORIZMI.

— Papa Sisto V. rekao je, da će svaku ženu proglasiti sveticom, koja dokaže, da se muž nije nikada na űu potužio.

— Žena, ako je ružna, onda mužu nije mila; ako je lijepa, onda se sviđa i drugima; ako je bogata, onda je muž siromašan; ako je ona siromašna, onda je teško hraniti; ako je mudra, onda hoće ona da vlada; ako luda, onda ne umije da sluša (ili što je još gore, onda hoće da i ona vlada).

— Ima neka vrst ženâ, koje se srde, kad im kažeš: ja vas ljubim; a srde se pako i onda, kad im to ne kažeš.

— Brak je ljubavi to što i vjetar vatri; ako je većma ne raspiri, on je ugasi.

— „Ko uzimlje lijepu ženu, taj vodi nemir u kuću svoju“ vele Arapi. Ali ni sa ružnom ženom čovjek nije uvijek osigurao svoj mir.

— Ni Sofokle nije mislio o ženi onako, kako je o űima pisao. Jednom ga prijatelji hvalili, što u svojim tragedijama iznosi sve mudre, poštene žene, a ne kao Evripid, koji nam prikazuje sve najgore ženske karaktere. Na to Sofokle odgovori: „Evripid iznosi žene onake kakve su, a ja ih iznosim onake, kakve bi trebale da budu“.

— U veseloj se igri zapleti završuju ženidbom. U životu se űome počinje.

— Viktor Igo (Hugo) čudi se, kako je to vješto na svijetu udešeno te je svakome data prikladna igračka: Lutka je data djetetu, dijete je dato čovjeku, čovjek je dat ženi, a žena davolu.

— Udovice su kao svijeće, koje su već gorjele. Lakše se pripale.

— Pitaj ženu: Šta je to iskrenost? — Odgovoriće ti: Kad pogreške svojih prijateljica bez okolišaűa priznamo.

— Verne veli: Žene ne znadu cijeniti čovjekovu ljubav. Jer za to što su one za űu sve dale, čijem su mogle raspolagati, drže da su je velikom cijenom platile. One žive u vječitoj obmani, jer i onda kad primaju žrtve, drže da ih one davaju. Žena živi samo onda kada lübi, onda se tek nađe, kad se u čovjeku izgubi. Žensko srce rodi se prazno i ništa u űemu nema, što bi se moralo iseliti da načini mjesta slici ljublenoga čovjeka. Ali čovjekova duša puna je i živa; on mora naj prije istisnuti cio svijet, da može u űu smjestiti

predmet svoje ljubavi. On žrtvuje ženi sva svoja čuvstva, sve osnove, sve nade svoje. Njegovi su osjećaji rijeke, njegove su misli brodovi na tijem rijekama, u kojima on nosi sve radosti, svu moć života.

— Žene su tako meke, tako blage, tako nežne, tako ljubazne i tako ljubavi željne, da nikako ja ne mogu da shvatim kako je to da one jedna drugu ne mogu da trpe.

— „Malo je ženâ koje nemaju neku privlačivu snagu“, veli Balzak. A ja velim: može biti; ali onda imam vjerovati da mnoge tu privlačivu snagu umiju vješto sakriti.

— Žena, ako nije rob, ona je tirjanin.

— Ljubav ili ne prašta ništa ili prašta sve.

— Žena, koja je spisateljica, dvostruko griješi: Jedno što umnaža broj kniiga, drugo što umañuje broj ženâ.

— Žene se među sobom mrze, ali ipak jedna drugu brane.

— Žene su vrlo blaga stvorenja, ali samo izvan svoje kuće.

— Prilično je laka stvar naći ljubovnicu i sačuvati prijatelja: ali je teško naći prijatelja i ljubovnicu sačuvati.

— Ljubav se to više izdaje, što se brižnije sakriva.

Skupio M.¹⁾

Iz epigramâ Luka Sorga.

Protiv ženama.

C'jeni se golemo čudo u puku
 Žena bez jezika da je u muku.
 S jezikom da bude žena n'jema,
 Čudo je to, brate, nada sv'jema.

¹⁾ Trebalo bi sad da kakva žeuska glava sakupi nekoliko aforizama o muškijem, pa da ih priopći. Šilo za ognilo! (Ured.)

Kulturne vijesti

Godine 1896. umro je u Parizu Alfred Nobel inženjer, veliki industrijalac i tehnički pronalazač. Njegov testament iznenadio je cio svijet svojijem odista ogromnijem zavještajima za naučne, kulturne i književne ciljeve. Taj glasoviti dokumenat glasi:

„Sa cijelijem ostalijem imanjem svojijem, koje se može pretvoriti u novac, neka se uradi ovako: Od kapitala, uloženog u sigurne hartije od vrijednosti, osnovaće se fond, od koga će se interes svake godine podijeliti među one, koji su u minuloj godini najviše koristili čovječanstvu. Taj interes treba da se podijeli na pet dijela, i to: jedan dio onome, koji je na polu Fizike učinio najvažnije otkriće ili pronalazak; jedan dio onome, koji je Hemiji najvažniju stvar otkrio ili usavršio; jedan dio onome koji je izvršio najznaatnije otkriće u oblasti Fiziologije ili Medicine; jedan dio onome, koji je u Književnosti napisao najizvrsnije djelo u idealnom pravcu; i jedan dio onome, koji je najviše ili najbolje radio na bratimljenju naroda, kao i na otklañanju ili smanjivanju stojne vojske, i na organizovanju širenja kongresâ za mir. Nagrade za Fiziku i Hemiju dijeliće Švedska Akademija Nauka; za fiziološke ili medicinske radove, Karolinski institut u Stokholmu; za Književnost, Švedska Akademija u Stokholmu; a zatočnicima mira, odbor sastavljen od pet lica koji izabere Norveški parlamenat (Storting). Moja je izrična volja da se pri dijeleñu nagradâ nikako ne uzima u obzir narodnost, te da, na taj naćin, nagradu dobije najdostojniji, pa bio on Skandinavac ili ne.“

Krajem 1900 godine Nobelov fond iznosio je 31,225.000 kruna (1 kruna — 72 franc. santima). Od te je sume oduzeto 1,500.000 kruna na troškove oko organizacije. I tako se već 10 decembra 1901 godine mogla svećano izvršiti prva podjela ovijeh pet nagradâ, svaka od 150.000 kruna, i prvi srećni primaoci ove basnoslovne nagrade Rentgen, Vant Hof, Bering, Sili Pridom i Diran-Pasi već su ćuveni u cijelom svijetu.

Po statutu Nobelove zadužbine, pojam „Književnost“ ne će obuhvatiti samo lijepu Književnost, nego i druge spise, koji svojijem oblikom ili naćinom izlaganja imaju književne vrijednosti. Prema tome, ova će se nagrada moći dati istorićarima,

filosofima, i tako daļe, to jest uopšte onima, koji bave se poslovima humanističkim.

Radovi predloženi za nagradu treba da su najnoviji radovi na poļu nauke i kniževnosti. Samo se štampani spisi primaju na ocjenu.

Niko ne može sâm sebe predložiti za nagradu, nego mora biti predložen od nekog drugoga. Za kniževnu nagradu imaju to pravo predlagaña: članovi Švedske Akademije i slično uredeñe Franceske i Špañske Akademije, članovi humanističkih ustanova i društava izjednačenijeh s akademijama, i najzad nastavnici estetike, kniževnosti i istorije u evropskijem velikijem školama.

Švedska Akademija ima in toto pravo raspologaña Nobelovom nagradom, ali je jednom odboru od pet članova povjereno da dotične candidature temelno ispita. Ovaj kniževni Nobelov Odbor sastavljen je od pet lica. Pošto ovaj odbor ne bi mogao stići da do pojedinosti prati cijelu modernu kniževnost, osnovan je Nobelov Institut, čiji članovi imaju da izučavaju razne kniževnosti i o ñima da izvještavaju Švedsku Akademiju, kao i da učestvuju u ocjeñivañu predloženijeh kandidata. Između tjih članova Alfred Jensen je za slovenske kniževnosti. Da bi Nobelov Institut radio s uspjehom i s dobrijem pomoćnijem sredstvima, spojena je s ñim velika biblioteka, koja već broji oko 25.000 djela. U pogledu srpske kniževnosti knižara Mita Stajića u Beogradu opskrbila je tu biblioteku potrebnijem knigama. Od srpskijeh časopisa i listova ta biblioteka prima: Glas i Spomenik Srpske Kraļevske Akademije, Letopis Matice Srpske, Godišñicu Čupićevu, Srpski Kniževni Glasnik i Kniževni List. Nobelov Institut pokrenuće izlažeñe međunarodnoga kniževnoga pregleda.

Ovi podaci uzeti su iz članka Alfreda Jensena koji je izašao u „Srpskom Kniževnom Glasniku“.

*

Ove godine otvorena je srpska gimnazija u Plevļima u novopazarskom sangaku. U Peći, u Staroj Srbiji, otvorena je srpska knižarnica.

*

U „Branicu“ izašao je članak D.ra Mil. R. Vesnića: Imovinski zakonik za Crnu Goru u novijem prevodima t. j. ruskom i italijan-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

skom. Na ruski preveo ga je pravnik i publicista Vladimir Danilović Spasović, na italijanski dvorski savjetnik Antun Martecchini. O prevodu ovoga posljednjega Dr. Mil. R. Vesnić veli: „U opšte uzev prevodilački posao g. Martecchinijev je za pohvalu; prevodilac je — vidi se — dobar znalac oba jezika, i lako se opaža da se pri svom radu starao da bude tačan, što mu je u velike pošlo za rukom. S toga nam je baš i žao, što pored svega ovoga nailazimo na podosta mjestâ na prilično krupne netačnosti i omaške, koje po neki put ruže ovaj inače izvrstan rad“.

*

Branku spomenik. — Zemunska „Narodnost“ piše: Kao što je poznato, o prenosu smrtnijeh ostataka Brankovijeh iz Beča na Stražilovo kraj Karlovaca, kupljeni su u narodu prilozi. Preostatkom tjih priloga rukovao je po tome poseban odbor, koji je kasnije taj novac, namijeñen podizanju spomenika Branku u Karlovcima, predao na rukovanje Saborskom Odboru u Karlovcima. Tako je ta svota narasla na nešto preko 9000 kruna. Odbor je riješio ostvarati misao o spomeniku, te je toga radi stupio u vezu sa srpskijem umjetnikom, vajarem Đ. Jovanovićem, koji je o pariskoj izložbi g. 1900 izložio svoju izradu, poprsje Brankovo, za jedno i po prirodne veličine, te za taj rad bio je odlikovan zlatnom medaljom. Đ. Jovanović, rodom iz Srbije, izjavio je da je voljan ustupiti svoj model i uopšte posredovati da se spomenik u Parizu salije od tuča i prikladno izradi. Prema ovome podnio je Karlovački odbor za Brankov spomenik predstavku Saborskom odboru, u kojoj je obrazložio svoj postupak i preporučio svoj predlog, po kojem će od sabrane do danas svote i poslije podizanja spomenika ostati još toliko, da će se od prihoda tog ostatka i grob Brankov na Stražilovu moći u redu održavati. Đ. Jovanović poslao je svoj model u Karlovec, gdje je prvo bio izložen u tamošnjoj srpskoj čitaonici. Koliko doznasmo, Saborski odbor je stvar povoljno riješio.

Bibliografija.

Благодарно смо примили од самога писца: Језиковна настава, у служби општег образовања од д.ра Јосифа Перкмана посрбио Момчило Иванић, Београд 1901. Цијена 1 динар или 1 круна. — Садржина је књизи: Предговор, Приступ, Наставни огледи, Наставно градиво, Завршна ријеч. — Мислимо да ова књига није на одмет за учитеље и професоре средњих училишта у опће; јер у њој има здравијех напутака за наставу класичнијех језика и наставнога језика, осим тога згодна педагошка начела, која су у тој књизи развијена, кажипут су непремашни у тешкоме учитељском звању, тијем више што од наших наставника средњих училишта тражи се знање; а зна ли тај наставник само за се или, што је главно, и за друге, нико и не пита, јер нашем наставнику средњих училишта не треба доказати да је педагог. По томе он треба да својом приватном спремом попуни те празнине у законима за узгој и готовост згодна наставника. Књиге дакле, које тај узгој и готовост промичу, свагда су корисне.

*

Примамо у замјену: Невен Чика Змајовин лист. Ово је лијепи дјечји лист под вреном управом чувенога д.ра Ј. Јовановића-Змаја. Невен излази од прилике свакијех 17 дана (осим Јула и Августа) у Новом Саду. Цијена му је за Аустро-Угарску кр. 6, а за Србију и Црну Гору 8 динара. Власник и уредник је др. Ј. Јовановић-Змај, одговорни уредник Ђока Михајловић.

*

Благодарно смо примили: Поглед на данашњу француску књижевност, др Јован Скерлић, у Новом Саду 1902. Ово су корисна студија, на која треба пажњу свраћати. Ми смо већ у I. бр. Срђа говорили о некој радњи на францеском језику г. д.ра Скерлића, и упућујемо за сада наше читаоце на ону оцјену.

*

Blagodarno smo primili od samoga pisca:

1. Pjesme Ivana Lovra Regina, Dubrovačkoga kancelara XV. vijeka, priopćio dr. Milan Rešetar, preštampano iz 3 knižice: „Grada za povjest kniževnosti hrvatske“. U Zagrebu 1901.

2. Doslje nepoznata štampana knižica od god. 1592, priopćio dr. Milan Rešetar, preštampano iz 3 knižice „Grada za povjest kniževnosti hrvatske“. U Zagrebu 1901.

Objе ove knižice nemaju po sebi vrijednosti absolutne, nego samo relativne. Regina je pjevaо latinski i talijanski, pa su te pjesme

znamenite radi starine, jer su najstariji literarni spomenik u stihovima na slovenskom jugu. Znamenita je ova zbirka i radi svezâ i poznanstava u Dubrovniku i vani.

Druga pak knjižica je preštampana, a naslov joj je: Način, koji se ima obslužit u govoreću od Mise. Istomačen iz vlaškoga u jezik Dubrovački. U Rimu, polak Aluviza Zaneta 1592, s dopuštanjem od starješinâ. — Znamenita je knjižica za to što je od rijetkijih knjiga napisanih našijem jezikom u prozi, a štampanijeh u XVI. vijeku.

*

Slavna Jugoslavenska Akademija u Zagrebu razaslala je svoje znamenite knjige za god. 1901. Evo ih:

1. Monumenta spectantia Historiam slavorum Meridionalium, volumen XXX/I Scriptores volumen IV.

Balthasari Adami Kercselich Annuae 1748—1767.

Zagrabiae 1901.

2. Građa za povjest književnosti hrvatske, na svijet izdaje Jugosl. Akademija znanosti i umjetnosti, knjiga 3, uredio Milivoj Šrepel U Zagrebu 1901.

3. Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 146, razredi filologijsko-historijski i filosofijsko-juridički, 56.

U Zagrebu 1901.

4. Zbornik za Narodni život i običaje južnijeh Slavenâ, na svijet izdaje Jugosl. Akademija znanosti i umjetnosti, svezak VI, 2 Polovina, uredio dr. Ant. Radić.

U Zagrebu 1901.

5. Rječnik Hrvatskoga ili srpskoga jezika na svijet izdaje Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, obrađuje P. Budmani, svezak 21, 4 petoga dijela, kraketati — krivokapić.

U Zagrebu 1901.

Grehota da ovo monumentalno djelo ide tako sporo.

*

Primamo u zamjenu:

Дело, лист за науку, књижевност и друштвени живот. Година седма, двадесет трећа књига, Март, власник и уредник др. Драг. М. Павловић, Београд 1902. — Цијена је листу за Србију на годину 16 динара а за иностранство 20, на по године и четврт године суразмјерно. Дјаци имају попуст те примају лист у Србији за 10 динара а у иностранству за 14 динара.

Дело излази у мјесечнијем свескама од 10-12 табака. Дело је старо наше познанство, које је престало излазити ради познатијех прилика у Србији г. 1897, пак ево сад се опет буди на нови живот.

Садржај је овому броју: Тајна, пјесма од Јелене; Пучина, драма, написао Бранислав Ђ. Нушић; Луда, слика из сеоског живота од Јанка М. Веселиновића; Ој животе, песма Ив. М. Милићевића; Гогољ, од Мелхиор де Вогија, превод с францеског од Лазара Кнежевића; Општинско дете, роман једног одојчета, написао Бранислав Ђ. Нушић; Виктор Иго и ренесанс Француски, превод с францеског; Породица Полањецких, роман Хенрика Сјенкијевића превод с пољскога од Чед. Петровића; Политичка равнотежа у међународним односима од дра Драг. М. Павловића; Критика и библиографија: Делзер Heinrich, geistliches und weltliches aus dem türkisch griechischen Orient — реферат од проф. Јована Ердељановића; Милорад М. Петровић, сељанчице, оцена проф. Ђор. Ј. Поповића; Ђорђе П. Иличић, учитељ, Миленија, спев, оцена М. К. Драгутиновића; Др. Радосав Кошутић, Примери књижевнога језика Пољскога — реферат од Ј. К.; Dr. Miloutine Lj. Perichich. La syphilis en Serbie. — A. d'Avril protection des chrétiens dans le Levant, реферат од Н. С. П.; Одговор на критику др. Ст. Станојевића у 23 бр. »Срп. Књижевног Гласника« од Боже Прокића; Белешке: Друштва, Наука, Књижевност, Новинарство, Уметност, Различности, Лични гласови; Некролог: † Коста С. Таушановић од С. М. П.

Narodna zagonetka.

Šklocnula šklocara,
 Čulo se do cara,
 Car se prepade,
 U more upade;
 Za њим će carica:
 Ne boj se, care,
 Zemља se tresе,
 Vojska se kupi,
 Dobro će biti!

—
 Odgonetka потоње šarade
 Krivo-vrat.

Srđeve poruke: Ovaj broj ima 3½ tabaka štampe; za to će nastajni bit tañi.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Na znaće

S petijem brojem počeli smo novom Daničićevom ortografijom za latinicu, kojim pravopisom štampa se Akademijski riječnik. I ako Daničićeva preinaka ne ugada oku, ipak je ona usavršenje latinskoga alfabeta primijeñena našem jeziku, jer svaki zvuk ima svoj znak, biva svoje slovo kao što je u ćirilovici.

Da ne bi se koji od našijeh ćitalaca spotaknuo u ćitañu, evo ćemo iznijeti te nove znakove ili slova uspoređujuć ih gredom s ćirilovskijem pismenima istoga zvuka. Evo ih:

đ za prijašnji dj ili	gj;	u ćirilovici	ђ,	n. p.	meda	=	megja
ć " "	dž;	" "	џ,	" "	ѓep	=	džep
ñ " "	nj;	" "	њ,	" "	ñegov	=	njegov
lj " "	lj;	" "	љ,	" "	ljut	=	ljut.

Ova Daničićeva preinaka uz ranije prekrajañe latinskoga alfabeta za naš jezik dovodi latinicu do relativnoga savršeñaa, na koje je Vuk popeo ćirilovicu. Evo obrasca tako preinaćene latinice usporedene sa ćirilovicom:

lat. a, b, c, ć, č, d, e, f, g, đ, ġ, h, i, j, k, l, ľ, m, n, ñ, o, p, r, c,	ćir. а, б, в, г, д, е, ф, г, љ, ц, х, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с,
š, t, u, v, z, ž,	ш, т, у, в, з, ж.

Još ima koje slovo u ćirilovici, ali pošto nije od prijeke potrebe, nije ni uvedeno u latinicu.

Позив на претплату на

WWW.UNLIB.RS

„КОСОВО“

ЕПОПЕЈУ О БОЈУ НА КОСОВУ.

ПРВА КЊИГА.

Велики догађај и судбоносна битка на Косову Пољу, која је ријешила судбину како српскога тако не мање и турскога народа, заиста је врло подесна и по важности својој јединствено достојна, да буде опјевана у виду правог, великог епа, који би имао да представи не само судар и битку двају народа него и опште стање културног живота њиховога, посебице српскога.

План тако великога посла смишљајући и распоред тако велике грађе удешавајући кроза цијеле двије деценије: почео сам од три године на овамо, у име Бога, и обрађивати, и први плод тога рада, ову прву књигу износим пред српске читаоце скоро само као образац, као огледало онога што још има доћи.

Књига ће се дати у штампу овијех дана и овијем позивом ја се обраћам људима од књиге у цијелом српском народу, да својим одзивом, претплатом, олакшају, управо омогуће успјешност и почетка а тиме и цијелога предузећа овога. У колико ће се примјерака књига штампати, зависиће од пријављеног броја претплатника, због чега је и врло потребно, да се што прије пријаве.

Књига, која ће представљати собом заокругљену цјелину, даће, као таква, занимљиво штиво без уштрба по цијело дјело, биће велика око 15 табака велике осмине, на лијепој и скупоцјеној хартији, стаће за претплатнике 3 динара — 3 круне — и биће готова најдаље до краја априла ове године.

Претплатни новац треба слати на писца у Неготин, одакле ће се и књиге сваком разаслати.

Скупљачи имају на 10 књига једну на дар.

Неготин 1. Марта 1902.

Др. Микола Ђорић
окожни физик.

СРЪ

SRĐ

list za kniževnost i nauku

Antun Fabris

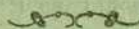
vlasnik, izdavatelj i odgovorni urednik

prof. Luko Zore

glavni saradnik

Sadržaj:

- I. Алибегов севдах (pjesma Alekse Šantića).
- II. Tvrdja vjera (crtica Svet. Čorovića).
- III. Epigram (prijatelju koji se navađio da se oženi u Dubrovniku) Ž.
- IV. Пријатељ из дјетињства (Paul Bourget) с францеског Ст. К. Павловић. О Пол Буржеу Ђиво.
- V. Prijevod latinskog epigrama (Marko Marinović).
- VI. Stolac i Rizvanbegovići (crta... —šetar).
- VII. Mudre izreke (x).
- VIII. Kniževni prikazi (2), Живко i L. Z.
- IX. Priroda i srce (pjesmica Krunoslava).
- X. Bišeška, pismo uredniku (s pjesmicom varijantom) Nikole Narančiča pravnika.
- XI. Kulturne vijesti.
- XII. Bibliografija.
- XIII. Šarada.

Srđ izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svrhom mjeseća, u sveskama od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12:

za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Rukopisi i pisma šalju se uredništvu *Srđa*, a pretplata administraciji *Srđa*.

DUBROVNIK

Srpska Dubrovačka Štamparija A. Pasarića.